

Lietuvių totoriai

Nr.12(83) 2004 m. gruodžio mėn.
"Litwa tatarlary"

Lietuvos totorių bendruomenių sąjungos laikraštis
Leidžiamas nuo 1995 m sausio mėn.

Galina Aleksandrovič – Miškinienė: "NORĖČIAU, KAD MŪSŲ BENDRUOMENĖ BŪTŲ VIENINGA"

Galimas SITDYKOVAS

2004 metų lapkričio 18 dieną buvo oficialiai užregistruota nauja organizacija – Vilniaus apskrities totorių bendruomenė (VATB), tapusi Lietuvos totorių bendruomenių sąjungos (LTBS) dalimi. Tokiu būdu LTBS vienija trijų apskričių Lietuvos totorių bendruomenes: Vilniaus, Kauno ir Alytaus.

Bendruomenės tarybos pirmininke išrinkta filologijos mokslų daktarė, Vilniaus universiteto docentė Galina Aleksandrovič – Miškinienė. Ji maloniai sutiko atsakyti į keletą mūsų laikraščio klausimų.

FILOLOGIJANUGALĖJO MATEMATIKA

– Gerbiama Galina, mūsų skaitytojams būtų įdomu sužinoti, kur Jūs gimėte, kur mokėtės...

Aš gimiau Ignalinoje – ežerų krašte. Ten pat, aukso medaliu, baigiau vidurinę mokyklą. 1983 metais įstojau į Vilniaus universiteto filologijos fakultetą, rusų kalbos ir literatūros specialybę. Antrame kurse pradėjau rašyti kur-

sinius darbus apie Lietuvos totorius. Mano kurso darbų vadovu buvo profesorius Valerijus Čekmonas. Tai buvo mokslininkas, turintis plačius interesus. Jis tyrinėjo baltų ryšius su slavais, sentikių ir karaimų paveldą. Po profesoriaus Antonovičiaus mirties jis pratęsė Kitabų tyrinėjimus, daug dirbo su šiais raštais bibliotekose, ir būtent jis paakino mane imtis Lietuvos (Nukelta į 3-čią psl.)

TOTORIŲ KULTŪROS DIENOS VISAGINE

2004 m. gruodžio 11-tą
Zilia ir Risat KARIMOVAI

Mūsų tauta turi labai turtingą istoriją ir kultūrą, tuo gali didžiulis kiekvienas laikantis save totoriumi. Turint tokią turtingą paveldą, būtų neatleistina neparodyti jo kitoms tautoms. Ir ne atsitiktinai, nuo pat pirmųjų mūsų bendruomenės susikūrimo dienų, viena iš prioritetinių savo veiklos krypčių laikome Lietuvos

Totorių liaudies šokis tradiciškai lydimas bajano muzika.

ir ne tik Lietuvos gyventojų pažindinimą su mūsų tautos kultūra, tradicijomis ir papročiais.

Totorių kultūros dienos, skirtos Kazanės miesto – viso pasaulio totorių dvasinės sostinės - 1000-mečiui paminėti, buvo eilinis renginys šiame kelyje.

Totorių kultūros dienos prasidėjo koncertu kultūros centre „Draugystė“. Pati didžiausia mūsų miesto salė buvo pilna žiūrovų, tarp kurių

buvo daug svečių: Turkijos ambasadorė Lietuvoje Šanivar Kizildeli, antroji Turkijos ambasados Lietuvoje sekretorė Niulefer Kaigisiz, Visagino savivaldybės švietimo ir kultūros skyriaus vedėjas Bronius Latėnas, Lietuvos ir Latvijos totorių bendruomenių atstovai, o taip pat įvairiautė mūsų miesto publika.

Ypatingo iškilmingumo mūsų šventei suteikė mylimos dainininkės, Rusijos ir Tatarstano liaudies artistės (Nukelta į 6-ąją psl.)

Brangūs tautiečiai!

- Nuoširdžiai sveikiname Jus su Naujais 2005 Metais!
- Te išsipildo visi Jūsų lūkesčiai ir viltys,
- Te nepalieka Jūsų namų ramybė, meilė ir santarvė,
- Telydi Jūsų darbus sėkmė, gerovė, pasisekimas.
- Geros sveikatos Jums ir laimės!

Lietuvos totorių bendruomenių sąjungos komitetas
Laikraščio „Lietuvos totoriai“ redakcija

Дорогие соотечественники!

- Сердечно поздравляем вас с Новым 2005 годом!
- Пусть исполнятся все ваши надежды и ожидания,
- пусть не покинут ваш дом мир, любовь и согласие,
- пусть процветают в делах успех, благополучие, удача.
- Крепкого вам здоровья и счастья!
- Комитет Союза общин татар Литвы
- Редакция газеты „Летувос тоторияй“

2005-ųjų metų musulmonų švenčių ir atmintinų datų kalendorius

Krikščioniško kalendoriaus data	Mėnulio kalendoriaus data	Šventės bei atmintinos datos pavadinimas
2005 m. sausio 11 d., antradienis	1425 m. Zul Chidža 1 d.	Mėnesio pradžia
2005 m. sausio 19 d., trečiadienis	1425 m. Zul Chidža 9 d.	Arafato diena
2005 m. sausio 20 d., ketvirtadienis	1425 m. Zul Chidža 10 d.	Kurban bairamas
sausio 21 d., penktadienis	Zul Chidža 11 d.	Kurban bairamas
sausio 22 d., šeštadienis	Zul Chidža 12 d.	Kurban bairamas
sausio 23 d., sekmadienis	Zul Chidža 13 d.	Kurban bairamas
2005 m. vasario 10 d. ketvirtadienis	1426 m. Muharram 1 d.	Naujieji Metai
2005 m. vasario 19 d., šeštadienis	1426 m. Muharram 10 d.	Ašure
2005 m. kovo 11 d., penktadienis	1426 m. Safar 1 d.	Mėnesio pradžia
2005 m. balandžio 10 d., sekmadienis	1426 m. Rabiulavval 1 d.	Mėnesio pradžia
2005 m. balandžio 20/21 d., trečiad./	1426 m. Rabiulavval 11/12 d.	Mauliud (Pranašo
/ketvirtadienis		gimimo diena)
2005 m. gegužės 9 d., pirmadienis	1426 m. Rabiulakhir 1 d.	Mėnesio pradžia
2005 m. birželio 8 d., trečiadienis	1426 m. Džumadalavval 1 d.	Mėnesio pradžia
2005 m. liepos 8 d., penktadienis	1426 m. Džumadalakhir 1 d.	Mėnesio pradžia
2005 m. rugpjūčio 6 d., šeštadienis	1426 m. Radžab 1 d.	Šv. mėnesio pradžia
2005 m. rugpjūčio 11/12 d., ketvirtad./	1426 m. Radžab 3/4 d.	Regaib
/penktadienis		
2005 m. rugpjūčio 31/rugsėjo 1 d. trečiad./	1426 m. Radžab 26/27 d.	Isra ir Miradž
/ketvirtad.		
2005 m. rugsėjo 5 d., pirmadienis	1426 m. Šaban 1 d.	Mėnesio pradžia
2005 m. rugsėjo 18/19 d. sekmad./pirmad.	1426 m. Šaban 14/15 d.	Beraat
2005 m. spalio 5 d., trečiadienis	1426 m. Ramadan 1 d.	Ramadano pradžia
2005 m. spalio 30/31 d., sekmad./pirmad.	1426 m. Ramadan 26/27 d.	Kadr naktis
2005 m. lapkričio 3 d., ketvirtadienis	1426 m. Šavval 1d.	Ramadan bairamas
lapkričio 4 d., penktadienis	Šavval 2 d.	Ramadan bairamas
lapkričio 5 d., šeštadienis	Šavval 3 d.	Ramadan bairamas
2005 m. gruodžio 3 d., šeštadienis	1426 m. Zul Kaada 1 d.	Mėnesio pradžia

Sudarė Lietuvos musulmonų dvasinė valdyba - muftiatas

Gerbiami tautiečiai,

Kurban–Bairamo proga maloniai kviečiame Jus ir Jūsų vaikus dalyvauti Lietuvos totorių bendruomenių šventėje, kuri įvyks 2005 metų sausio 22 dieną (šeštadienį) 12 valandą Vilniuje, Vilniaus lenkų kultūros namuose, Naugarduko g. 76. Nuo autobusų stoties važiuoti 16 troleibusu arba 23 ir 54 autobusais, iki sustojimo “Dailė”.

Renginio programoje:

I. 12.00 val. Kurban–Bairamo šventė Lietuvos totorių bendruomenių vaikams ir suaugusiems, viktorina ir konkursai Korano ir Islamo žinovams. Vaisinsimės tikru uzbekišku plovu.

II. 15. 00 val. artistų iš Tatarstano koncertas, kuriame dalyvaus Rusijos Federacijos ir Tatarstano Respublikos liaudies artistė Venera Ganijeva ir nusipelnęs meno veikėjas Kamilis Faizrachmanovas.

Į renginį įėjimas nemokamas.

Laukiame Jūsų ir Jūsų vaikų šioje puikioje šventėje.

Pagal galimybes prašome atsinešti šiek tiek vaisių.

*Kauno musulmonų religinė bendruomenė
Lietuvos totorių bendruomenių sąjunga*

Pasiteirauti: Romas Jakubauskas, tel.: 8–674–17710
Adas Jakubauskas, tel.: 8–682–72328
Alijus Aleksandrovičius, tel.: 8–686–23003

Galina Aleksandrovič – Miškinienė: “NORĖČIAU, KAD MŪSŲ BENDRUOMENĖ BŪTŲ VIENINGA”

(Atkelta iš 1-o psl.)

totorių kultūros ir istorijos nagrinėjimo.

– Ar Jūsų sprendimas pasirinkti filologiją buvo neatsitiktinis?

– Ne, veikiau atsitiktinis. Mokykloje man patiko matematika, netgi baigiau matematikos mokyklą prie universiteto ir planavau pasišvesti šiam mokslui, tačiau vienas įvykis apvertė aukštyn kojomis visą mano gyvenimą.

Kartą lydėdama draugę, apsilankiau Vilniaus universiteto filologijos fakulteto atvirų durų dienoje. Profesorius Čekmonas taip išpūdingai kalbėjo, jog pagalvojau: taip, filologija – tai viskas. Tai visų mokslų pradžia. Pamaniau, jog matematika šiuo požiūriu daug praranda.

– Kaip toliau klostėsi Jūsų mokslininkės karjera, ar neteko gailėtis paliktos “mokslių karalienės” – matematikos?

– Gailėtis... Niekada. 1989 metais baigiau universitetą. Tais pačiais metais mūsų fakultete atsidarė slavų filologijos katedra, tirianti Balkanų tautų, tame tarpe bulgarų, čekų kalbas, o fakultatyvo būdu – turkų kalbą. Profesorius Čekmonas pakvietė mane į šią katedrą.

Nuo 1991 iki 1995 metų mokiausi doktorantūroje. Vėliau, iki disertacijos gynimo 1998 metais, dirbau etnolingvistikos kultūros centre. 1998 – 1999 metais stažavausi Ankaros universitete, Turkijoje, kur mokiausi turkų kalbos, studijavau istoriją, literatūrą. Grįžusi į Vilnių dėščiau turkų, kaip antrąją užsienio kalbą, serbų filologijos studentams, o nuo 2001 metų vedu turkų kalbos programą studentams, studijuojantiems lietuvių filologiją. Šiais mokslo metais bus išleista pirmoji šios srities bakalauro laida.

Paskutiniu metu, tarpininkaujant Turkijos ambasadai Lietuvoje ir Turkijos Švietimo ministerijai, atsirado galimybė pagerinti turkų kalbos žinias šios šalies Ankaros, Stambulo ir Izmiro universitetuose,

bei Krokuvos ir Varšuvos universitetuose Lenkijoje.

2002 metais studentams parengiau “Lietuvių-turkų pasikalbėjimų žodyną”. Metais anksčiau išleidau monografiją “Seniausi Lietuvos totorių rankraščiai. Grafika, transliteracija, vertimas, tekstų struktūra ir turinys”. Paskelbiau daug publikacijų apie Lietuvos totorių kultūrą ir istoriją Lenkijos, Rusijos, Turkijos, JAV ir, žinoma, Lietuvos moksliniuose žurnaluose. Dvejus metus skaičiau pasakaitas apie Lietuvos totorių raštiją ir kultūrą Nevyriausybiniame kultūros centre.

Šiuo metu vadovauju Turkų kalbos centrui, kurio atidaryme dalyvavo tuometinis Turkijos Respublikos prezidentas Suleimanas Demirelis ir Turkijos ambasadorius Lietuvoje Erkanas Gezeras.

Dalyvaudama mokslinėse konferencijose, visada stengiuosi teikti informaciją apie Lietuvos totorių kultūrą ir istoriją. Įdomaus darbo tiek daug, kad kažko gailėtis tiesiog nėra laiko.

VISUOMENINIS DARBAS – NEBE NAUJIENA

– Ar Jums kada nors teko dirbti visuomeninį darbą?

– Nuo 1995 metų esu Lietuvos – Turkijos draugijos valdybos narė, jos išdininkė. Aktyviai dalyvauju visuose renginiuose, kviečiu juose dalyvauti studentus, besimokančius turkų kalbos.

– Turkija siekia tapti Europos Sąjungos nare. Ar ši šalis yra pasirengusi tokiam žingsniui?

– Turkija – didžiulė šalis. Didžiuosiuose jos miestuose švenčiamos visos europietiškos šventės, tame tarpe Naujieji metai, Valentino diena, Motinos diena. Provincijoje saugomos tradicijos, prisilaikoma musulmoniškų švenčių – Ramadan – Bairamo ir Kurban – Bairamo.

Turkijos miestuose išvystyta šiuolaikinė infrastruktūra, pramonė. Šalis pasižymi stipriu žemės ūkiu. Ši valstybė visiškai aprūpina save žemės ūkiu produktais ir juos eksportuoja į kitas šalis. Ypač

Mieli tautiečiai,

Sveikinu jus su artėjančiais Naujaisiais metais, kurių laikas bus skaičiuojamas Žemei vėl pradėjus skrieti savo naujajį eilinį ratą aplink Saulę.

Visiems jums linkiu, kad šis skrydis būtų sėkmingas ir neštų mus link gėrio, teisingumo. Taip pat linkiu mūsų ne ypač gausiam tautiečių skaičiui labiau susitelkti ir tvirčiau bei draugiškiau susikabinti rankomis ir kurti savo ateitį padėdami vienas kitam. Ir kaip tautai stengtis ne tik išlikti, bet ir sustiprėti, išgražėti ir fiziškai, ir darbais bei pasiekimais.

*Vilniaus apskrities totorių bendruomenės pirmininkė
Galina Aleksandrovič - Miškinienė*

daug eksportuojama aukštos kokybės džiovintų vaisių.

– Kas gali būti Vilniaus apskrities totorių bendruomenės nariais?

– Narystė mūsų bendruomenėje bus fiksuota. Pagal įstatų, numatytas nario mokestis – vienas litas per mėnesį. Dalyvauti visuose bendruomenės renginiuose gali visi norintys, tačiau lemiamą balsą susirinkimuose turės fiksuotieji jos nariai. Bendruomenės nariais gali būti visi totoriai, gyvenantys Vilniaus apskrityje, kurią sudaro Vilniaus miestas, Vilniaus raj., Šalčininkų raj., Trakų raj., Širvintų raj., Švenčionių raj., Ukmergės raj. ir Elektrėnų savivaldybė.

PAGRINDINIS TIKSLAS – VISŲ TOTORIŲ SUVIENIJIMAS

– Jūsų nuomone, ar buvo būtinybė įkurti Vilniaus apskrities totorių bendruomenę, kuomet egzistuoja Vilniaus krašto totorių bendruomenė?

– Iki 1994 metų veikė vieninga Lietuvos totorių bendruomenė. Vėliau buvo įkurta savarankiška Vilniaus krašto totorių bendruomenė. Kauno ir Alytaus apskričių totoriai susivienijo į Lietuvos totorių bendruomenių sąjungą. Daugelį metų Lietuvos totorių bendruomenių sąjungos valdyba ragino Vilniaus krašto totorių bendruomenę jungtis į vientisą sąjungą, tačiau rezultatas nebuvo pasiektas. Tuo tarpu dauguma Vilniaus krašto totorių nori susijungti į vieną organizaciją su visos Lietuvos totoriais.

Vilniaus krašto totorių bendruomenės vadovybė nesisikaito su daugumos totorių interesais, nevykdo aktyvaus

organizacinio darbo. Neaišku kur ir kada vyko rinkiminiai – ataskaitiniai susirinkimai. Gal jie ir vyko, tačiau mes apie juos nebuvo informuoti ir nieko nežinome. Funkcionuoja sekmadieninė mokykla, organizuojami vos 1–2 renginiai per metus. Tik tiek. Žmonės reguliariai nesi-renka.

Taigi įkurti aktyvią, realiai veikiančią Vilniaus apskrities totorių bendruomenę, kuri taptų LTBS dalimi, tapo gyvybiškai svarbu.

– Ką jums pavyko padaryti po VATB įkūrimo, ką planuojate nuveikti artimiausiu metu?

– Gruodžio 10 dieną mūsų bendruomenėje įkurtas senjorų klubas, į kurį susibūrė pensinio amžiaus žmonės. Senjorai buvo labai patenkinti tuo, kad mes jų neužmiršome. Kitas senjorų susitikimas įvyks sausio 28 dieną.

Padedami verslininko Alijaus Aleksandrovičiaus, organizavome vilniečių kelionę į Visaginę vykusį Tatarstano ir Rusijos liaudies artistės, profesorės Veneros Ganijevo koncertą. Į jį dviem autobusais nuvežėme apie 100 žmonių.

Turime atgaivinti vieningą, realiai veikiančią Lietuvos totorių bendruomenę, tam, kad totorių diaspora Lietuvoje išliktų ne tik istorijos vadovėliuose.

Organizuosime Vilniaus apskrities totorių surašymą. Kartu su Kauno musulmonų religinės bendruomenės pirmininku Romu Jakubausku ir Lietuvos totorių bendruomenių sąjungos pirmininku Adu Jakubausku, sausio 22 dieną į Vilnių sukviesime tautiečius iš visos Lietuvos į Kurban – Bairamo šventę. Į ją pakviesti

(Nukelta į 11-tą psl.)

Ar mes būtinai asimiliuosime?

Romualdas MAKAVECKAS

(Pabaiga. Pradžia 11(82) numeryje)

Ir tik su Islamu atsirado Dievo – Šventos Dvasios vaizdas, kuris įeina į žmogų su jo gimimu, dalyvauja jo gyvenimo eigoje, lydi jį visuose, tiek geruose, tiek ir bloguose darbuose ir net nepalieka po mirties. Tokiu būdu pirmame plane stovi žmogaus dvasingumas ir tolimesniame kontekste atsiduria materialios problemos. O tai labai imponuoja neturtingai daugumai. Kita religijos pusė - tai istoriškai nepertraukiamai kintantys papročiai. Tai religijos požiūris į meną, šeimą, moterį, ekonominį žmonių gyvenimą. Jis irgi sudaro labai svarbią gyvenimo pusę, ir man atrodo, kad geriausiai tai suprato XVIII-XX amžiaus religijos reformatoriai. Geriausiai tai suprato ir labiausiai prie to prisitaikė taip vadinamas Vakarų pasaulis - Vakarų Europa ir JAV. Islamas tuo požiūriu atsiliko, ir jo apologetams reikia ne kariauti su pasauliu, o kuo greičiau vyti jį kultūros ir civilizacijos vystymosi prasme. Tuomet neliks nei vietos, nei energijos jokiems teroristiniams veiksams. Šiandien žiniasklaida visą informaciją apie mus, žemės rutulio gyventojus sufokusavo taip, kad visi tapo skaidriais, permatomais. Nelieka užkaborių pasislėpimui. Man regis, tuo pačiu kaip ir mažėja religijos įtaka į atskirų individuumų sambūrių - etnosų gyvavimą ir vystymąsi. Tokiu atveju būtinas mūsų etninės grupės religinės bendruomenės veiklos gyvinimas, o man dažnai atrodo, kad jis nesivysto, stovi vietoje. Apie tai reikia kalbėti, aiškintis, kas trukdo, valytis nuo kliūčių ir vystytis. Kitaip labai netolimu taps mūsų etnosų išnykimo taškas. Mūsų bendruomenės narių nesikalbėjimas tomis temomis susijęs su nemokėjimu bendrauti tarpusavyje, su netolerantiškumu vienas kitam. Reikia, gal netgi būtina, rasti tokios rūšies bendravimo formas, ir ne paskutinį vaidmenį šiuo požiūriu turi vaidinti muftijatas ir jo valdyba.

Gal kiek stebina ir tai, kad per 600 būvimo metų Islamas netapo Lietuvos religinės kultūros dalimi, kad mūsų religinei kultūrai autochtonai iki šiol dar netolerantiški. Tai rodo, kad lietuviškame mentalitete kažkas yra ne taip, kad jis nedirba savo valstybės integravimui į vieną pilietinę visuomenę, kurioje visi išsaugo savo kultūrinį ir religinį ypatumą. Romos Katalikų Bažnyčia suprasedama, kad visi mes išpažįstame vieną ir tą patį Dievą, kad mus skiria tik religinių apeigų ir papročių įvairovė, o ne esminiai dalykai, pradėjo apie tai kalbėti Jono Povilo II lūpomis. Iki tolei religijų suvienijimo (ne jų išnaikinimo) problema pasaulyje nebuvo keliamą ir jos prigijimui reikia laiko. Be to, didelį vaidmenį šiame procese suvaidins Turkijos (islamiškos valstybės) priėmimas į Europos Sąjungą, kai šios šalies musulmonai taps lygiaverčiais vieningos valstybės piliečiais. O šio proceso finišas jau darosi matomas. Tą parodė paskutinis G-8 vadovų samitas. Juk tik šio proceso išdavoje į naują Europos Sąjungos konstituciją neįrašytas kai kurių valstybių labai pageidaujamas teiginys, kad ši unijinė valstybė išpažįsta tik krikščioniškąsias vertybes.

Pagrindinis tautiškumo bruožas

Trečioji ir mano nuomone pagrindinė etniškumo komponentė - tai **etninė savimonė**. Tai savęs identifikavimas tam tikros žmonių grupės nariu. L.Gumilevas tą savybę pavadino komplimentarumu, mūsų tarpusavio trauka vienas prie kito. Jei pas mus viduje tokia savybė yra ir mus traukia vienas prie kito, jei mes norime tarpusavyje bendrauti plačiąja to žodžio prasme, tai mes save vadiname totoriais net ir tuo atveju, kai mes nešnekame totorių kalba, kai mes nepakankamai giliai pažįstami su totorių kultūra, kai mes nelabai griežtai prisilaikome Islamo. Kodėl taip įvyksta? Taip yra todėl, kad mes visi turime vieną ir tą pačią etninę sąmonę, kuri susiformavo per bendro gyvenimo šimtmečius, kad mus traukia vienas prie kito, literatūriškai šnekant - protėvių šauksmas, bendras gyvenimo būdas, bendra naciona-

linė, tradicinė kultūra, kurios pagrindą sudaro religija ir bendravimas per mūsų vartojamas lietuvių, lenkų, baltarusių, rusų kalbas. Visi mes privalome apie tai galvoti, turėti tai omenyje, būti tolerantiškais vienas kitam, pagal savo galimybes padėti vienas kitam. Mano galva, didžiausią pavyzdį tuo požiūriu visam pasauliui rodo žydai. Įsigalvokite į jų vaikų švietimo ir auklėjimo sistemą, į jų pastangas atstatyti savo kultūrinę tradicijas, į jų disputų vedimo kultūrą, į jų visokeriopas pastangas vienijant savo etnosą. Tik per tai galima suprasti jų indėlį pasauliniam mokslo lobynui (60 proc. Nobelio laureatų), menui, ekonomikai (bankininkystės kaip ekonomikos pagrindo sukūrimas), nūdienei informatikai, galų gale vienam iš pagrindinių nūdienių pasiekimų - žmogaus teisių deklaracijai. Gal per tą savo etnosų vienijimą ir gerbimą jie ne visad mylimi kai kurių individų, ar net atskirų tautų, bet vargu ar yra kas nors, kas nesuprastų jų indėlio nūdienio pasaulio vystymesi.

Mūsų savisaugos instinktai ir bendravimo problemos

Nors labai trumpai, bet pabandykime aptarti, kokie faktoriai mums padeda išsaugoti arba prarasti savo etninę identifikaciją.

Vienu iš svarbiausiųjų faktorių yra taip vadinamas **kultūrinis** faktorius. Juk istorijos vadovėliai, iš kurių mokosi mūsų vaikai arba visai nemini čia 600 metų gyvenančių totorių, ar parodo juos prievartautojais, grobikais. Jų nėra muziejuose, mūsų laukuose, net Lietuvos karybos istorijoje - kas akivaizdus absurdas. Kurdami savo jaunimo ansamblius tiek Kaune, tiek Grigiškėse mes pedaluojame folklorą, o ne šiuolaikinius hitus. Todėl atsiranda logika, jog totoriumi būti blogai, jos kultūros reikia gėdytis? Gerbiamieji, juk šiuolaikinis bliuzas, rokas, reklaminė muzika tai juk ne Vakarų Europa ir ne JAV. Tai Afrika arba Karibų jūros baseinas. Ir naudodama jų muziką Europa dėl to nejučia jokių nepatogumų, neturime jų jausti ir mes.

Antru matomu faktoriumi yra **psichologiniai** momentai. Juk mūsų nacionaliniuose darbo kolektyvuose, mokyklose plačiai paplitęs taip vadinamas buitinis nacionalizmas. Dėl ko jis taip prigijęs parodė žinomas filosofas Šopenhaueris dar 18 a. Jis parodė, kad pati pigiausia pasididžiavimo rūšis - nacionalinis pasididžiavimas. Visi juo sergantys neranda savyje jokių individualių savybių, kuriomis jie galėtų didžiuotis, ir didžiuojasi tuo, kas yra pas milijonus. Juk kas turi iškilias, išsiskiriančias asmenines savybes, tas ypač gerai mato savo nuosavos nacijos trūkumus. Gi kiekvienas dvasios ubagas, kurio užantyje nieko nėra, didžiuojasi ta nacija, kuriai jis priklauso. Tai suteikia jam atramą ir jis todėl su dėkingumu gana visus savo nacijos privalumus ir trūkumus. Aišku, jog didžiuotis reikia ne atskira tauta, visos jos turi ir gerų, ir blogų pusių. Didžiuotis reikia iškiliaisiais individumais, kurie neša indėlį į pasaulio kultūros ir civilizacijos lobyną. Tuomet buitinis nacionalizmas taps tuo, kuo jis ir turi būti - pasaulio šiukšlynu. Juk mes visi su Jumis žinome labai daug pasaulinio lygio totorių ir tiurkų genčių atstovų, kurių indėlis į mokslo ir kultūros lobyną, į civilizacijos lobyną yra milžiniškas. Jais didžiuojamės ir mes, ir visos civilizuotos pasaulio tautos.

Ir trečias faktorius - tai nūdienė **globalizacija**. Dėl labai išaugusios informacijos visi nori universalizacijos, visi nori būti vieno elgesio modelio klonais: visi gerti koką- kolą, visame pasaulyje visi žiūri tas pačias naujienas, visi rengiasi to

Gerbiamas Davydai Ščensnovičiau,
Sveikiname Jus garbingo 90 metų jubiliejaus proga.
Linkime Jums stiprios sveikatos ir neblėstančios energijos.
Tegul Aukščiausiojo apvaizda Jus lydi ilgus metus
Lietuvos totorių bendruomenių sąjunga
Vilniaus apskrities totorių bendruomenė

Gerbiamas Juozai Janušauskai,
Sveikiname Jus garbingo 80-ies metų jubiliejaus proga.
Dėkojame Jums už aktyvią veiklą atkuriant Lietuvos totorių
bendruomenę ir darbą joje visų mūsų labui. Linkime Jums
stiprios sveikatos ir asmeninės laimės.
Lietuvos totorių bendruomenių sąjunga
Vilniaus apskrities totorių bendruomenė

paties modelio drabužiais, visi valgo tą patį, ar panašų maistą. Žodžiu, visas pasaulis tampa tarsi vienu dideliu kaimu, ir visi pradeda gėdytis, jei ne iš to paties kaimo kilę. Tai pakankamai blogas reiškinys, kadangi jis akivaizdžiai veda prie mažų tautų išnykimo. Globalizacija tampa savitumo priešiu, o tai aiškiai nenormalu. Kiekvienas deimantas, net ir nacionalinis, tik tada visų pastebimas, jei jis kitoks nei visi. Todėl tuo, kad Tu nesi globalizuotas, - reikia tik dėjuotis.

Ryšium su Lietuvos įstojimu į Europos Sąjungą atsiranda dar vienas nutautėjimą skatinantis faktorius, kuris reikės tuomet, kai mes buvom Tarybų Sąjungos sudėtyje. **Tai imperinis faktorius.** Natūralu, jog ryškiai mažėjant polių skaičiui, iš kurių valdomas (įvairiais požiūriais) pasaulis, šio faktoriaus įtaka didės. Pramoninė integracija ir globalizacija veda prie ekonominių imperijų atsiradimo, jų įtakos didėjimo, jų skaičiaus mažėjimo. Tuo pačiu skatinamas žmonių nutautėjimo procesas.

Paskutinis klausimas, kurį aš noriu aptarti šiame savo rašinyje, - tai kaip stabdyti etninę asimiliaciją.

Termodinamikos moksle egzistuoja principas, pagal kurį visi realūs procesai yra negrįžtami, visi jie vyksta su entropijos didėjimu (potencialų degradavimu) ir kai jį pasiekia savo maksimumą, nusistovi pusiausvyra, procesai nustoja vykti. Dar L.Gumilevas parodė, kad šis principas galioja istoriniams žmonių procesams ir taikytinas kiekvienam etnosui. Kiekvienas etnosas dėl tam tikrų priežasčių (pasionariškumo poveikio žmonių grupėms) gimsta, vystosi, pasiekia savo viršūnę, po to ilgai merdi ir galų gale numiršta. Patirtis rodo, kad daugumas etnosų gyvena 1700- 2200 metų. Todėl ir mūsų Lietuvos Totorių subetnosas, o taip mes įvardinami pasaulinėje totorių klasifikacijoje, neišvengiamai išnyks. Tai tik laiko klausimas, bet, nežinūrint į tai, visos mūsų pastangos turi būti nukreiptos į amžiaus prailginimui. Kaip to pasiekti?

Banalų, bet **etninė savimone vystoma šeimoje.** Aš tai jau minėjau rašydamas apie tris universitetus, kurie mus auklėja. Vaikai labiausiai pasiduoda auklėjimui tėvams, o visi kiti giminės, tame tarpe netgi tiesioginiai seneliai, šiam procesui turi mažą įtaką. Juo labiau ši įtaka mažėja mokykloje ar viešojoje vietoje, kai į tuos procesus bando kištis mokytojai ar net visai svetimi žmonės. Ir tik tuo atveju, kai į tai nesikiša tėvai - kišasi ir auklėja gatvė. Be to, nereikia galvoti, kad auklėjimas tai kažin koks atskiras procesas, tai yra tėvų gyvenimo ir elgesio pavyzdys net ir tuo atveju, jei jie nepasakys nei vieno žodžio. Tėvų pažiūros ir įsitikinimai persiduoda vaikams genetiškai. Reiškia, jei kur atsirado tautiškai mišri šeima - tam jau buvo prielaidos tos pačios šeimos gelmėse. Nors aš iš pat pradžių sakiau, kad tai nėra blogas procesas, tai gyvenimas ir apie tai nereikia vengti kalbėti.

Kita svarbi priežastis, kuri didina tautinę asimiliaciją, tai etnoso narių tarpusavio **bendravimo** problema. Tai irgi nėra taip paprasta problema, kaip gali atrodyti iš pradžių. Juk mums atrodo, kad turėsime patalpas, ir bendravimas atsiranda savaime. Deja, to neįvyko. Tam, kad žmonės galėtų bendrauti, - juos turi sieti bendri interesai. Labiausiai mus turėtų vieninti religiniai interesai, susitikimai mečetėje, nors vieną kartą per savaitę, penktadieniais, o gal sekmadieniais, kai daugumas yra laisvi. Deja, kai žmonių grupelė yra maža, lemiamą įtaką gali turėti smulkmenos. Pagrindinė iš tų smulkmenų - tai nepakantumas vieno kitam, bandymai mokyti moralės ir elgesio normų, kišimasis į vaikų auklėjimo ar elgesio problemas, netgi elementarios paskalos vieni kitų atžvilgiu, ypač kai tos paskalos skausmingai mus

paliečia. Apie tai galbūt reikia daugiau kalbėti viešai, ne savo namų virtuvėje, gal tada tie atskiri individai giliau apgalvos savo elgesio nediskretiškumą. Kitas interesas, kuris mus turi vienyti, tai noras, kad tarpusavyje bendrautų jaunimas, kad berniukas porą rasti tarp savų, kad svetimos netaptų geresnėmis, kad po to mūsų vaikams nereiktų eiti į bažnytelę, krikštyti savo vaikų. Tam reikia sukurti žmonišką jaunimo kultūros švietimo organizaciją, kuri užsiimtų jų kultūros, tautinio folkloro, sporto, vakaruškų (diskotekos) organizavimu. Tik tokiose sąlygose vaikai ir atras vienas kitą be „svotų“, bobučių ir mamų.

Nebloga bendravimo priemonė tai bendras, sudėtinis pagrindu, įvairių švenčių šventimas. Progos - tai religinės ir valstybinės šventės, dabar tampantys madingais platūs šeimų susibūrimai. Reikia mūsų visuomeninėse organizacijose išrinkti taip vadinamą kultūrinį komitetą, kuris tuo ir užsiimtų. Dar viena bendravimo forma tai orientai, kurie po truputį tampa mūsų gyvenimo norma. Jie jungia trijose šalyse gyvenančius totorius į vieną visumą ir padeda nustatyti ryšius su Pasaulio totorių Kongresu. Tai irgi labai svarbu.

Atskirai norisi pabrėžti patį naujausią žmonių bendravimo ryšį - **internetinį** tinklą. Internetas tiek neša savyje informacijos, tiek skverbiasi į mūsų sąmonę, jog kultūros veikėjai jau pradėjo kalbėti apie internetinio „viduriavimo“ reiškinį. Tai labai panašu į tai, kaip prieš 40 metų gatvėje visi vaikščiojo apsikabinę radijo aparatą, prieš 30 metų visi buvo apsikabinę magnetofonais, šiuo metu pilnos gatvės šnekančių mobiliais telefonais. Tai vis laiko žymės. Greitu laiku visuose tuose reiškinuose nusistovės putos ir viskas susinormalizuos. Kitaip yra su internetu. Jau šiandien kompiuteris tai spausdinimo, skaičiavimų ir braižymo mašina. Jau dabar tai foto-, audio-, video- tekos, tai daugiakanalinė televizija, radio, tai galimybė susikalbėti su bet kuo pasaulyje. Ir svarbiausia, tai viso pasaulio bibliotekos, laikraščiai. Jokiai valstybei nėra bet kokių šansų apriboti žmonėms žodžio laisvę. Tai galimybė bendrauti su bet kuo neatsitraukiant nuo stalo. Be abejo, tai labai didelės etninio bendravimo su visame pasaulyje išsisklaidžiusiais savo tautiečiais galimybės. Tereikia visa tai tik protingai išnaudoti ir neapsunkinti, o priešingai - palengvinti, pagyvinti savo egzistavimą, padaryti jį prasmingesniu. Be to, visada reikia turėti omenyje, kad kaip ir kiekvienas reiškinys - internetas atneša daug neigiamų, nenusipėjamų, ar kol kas nematomų pusių. Kalba apie internetą ir tautiškumą - tai atskira tema, kurią mūsų laikraštyje reikia gvildinti.

Ir paskutinis momentas. Bendraujant su mūsų tautiečiais iš Lenkijos aš nuolat girdžiu juos pareiškiant, netgi įvairiuose lygiuose, kad jie ne totoriai, bet totoriškos kilmės lenkai. Tuo būdu sudaromas precedentas naujam tautiniam hibridui - kur visi yra lenkai, bet su įvairia kilme - žydiška, čigoniška, ukrainietiška, lietuviška. Būtų juokinga, jei nebūtų graudu. Juk taip jie iš visų jėgų greitina savo išnykimo procesą, ką rodo jų paskutiniai gyventojų surašymai. Mes visi pagal savo etnosą priklausome tiurkams, kurių dalį sudaro Volgos, Krymo, Sibiro, Astrachanės, Kaukazo totoriškosios tautos, o mes sudarome Lietuvos (LDK) totorių subetnosą. Visados ir visur atsiminkime tą aplinkybę.

TOTORIŲ KULTŪROS DIENOS VISAGINE 2004 m. gruodžio 11-tą

(Atkelta iš 1-o psl.)

Veneros Ganijevės ir nusipelnusio Tatarstano meno veikėjo Kamilio Faizrachmanovo dalyvavimas.

Šventė prasidėjo daina „Tugan tel“ („Gimtoji kalba“), kuriai žodžius parašė žymusis poetas Gabdula Tukajus, ir kuri tapo totorių tautiniu himnu. Ir mes tradiciškai šia daina pradedame visus savo renginius. Kokia daininga ir melodinga mūsų kalba! Patvirtindama šiuos žodžius, pati jauniausia dalyvė Alsu Galikova padeklamavo žinomo totorių liaudies poeto Šavkato Galejevo eilėraštį „Ko man reikia žemėje?“

Ko man reikia žemėje?

Man reikia, kad šalia mama ir tėtis būtų.

Man reikia, namų gimtųjų ir gimtos kalbos.

Reikia, kad žemėje klestėtų amžina taika.

Salėje skambėjo tiek liaudies dainos, tiek ir profesionalių kompozitorių kūriniai.

Ildaro Karimovo populiariausiu tautiniu instrumentu - bajaranu atliktos dvi liaudiškos dainos atskleidė liaudies dainų charakterį, o Nazibo Žiganovo pjesės fortepijonui iš ciklo „Dvylika eskizų“, kurias atliko Asija Šafigulina, parodė totoriškos klasikinės muzikos, prisotintos liaudies muzika, pavyzdžius.

Mūsų tautoje yra tokia sąvoka „mon“. Turtingoje rusų kalboje nėra žodžių pilnai

atskleidžiančių jos reikšmę. Tam, kad suprasti jos reikšmę, reikia suprasti mūsų tautos sielą, kurią likimas išbarstė po visą pasaulį. Nežiūrint atstumo nuo Tėvynės, jos sielą traukia prie protėvių tėvynės. Kaip tik šiuos nostalgijos jausmus savo daina „Sibelgen tatar“ norėjo perteikti totorių klasės mokiniai.

Dvi gražios dainos puikiais pavadinimais „Asalamiaga-leikiam“ ir „Tugan avilim“, kurias atliko pačios muzikaliausios bendruomenės šeimos atstovai Ildaras ir Nuriya Galikovai, suteikė galimybę pajusti šiuolaikinių totorių kompozitorių muziką.

Meninio saviveiklos kolektyvo „Miras“ repertuare – labai daug liaudies dainų. Iš jų pasirodymo aiškiausiai buvo galima spręsti apie tradicinę liaudies dainos atlikimą – vienbalsiškumą, apie instrumentinį pritarimą, apie greitų dainų diapazoną, apie šokių melodijas.

Romansai totorių muzikoje užima ypatingą vietą. Miesto romano muzikos grožį parodė Klara Durchisanova, sudainuodama Rustemo Jachino romaną „Tikiu“.

Koncerto puošmena buvo žymios viešnios, Rusijos ir Tatarstano liaudies artistės Veneros Ganijevės – mūsų „totoriškos lakštingalos“ - pasirodymas. Savo kerinčiu balsu ji pavergė mūsų širdis. Atlikdama totoriškas dainas,

Dainuoja totorių klasės mokiniai.

Aplodismentai koncerto atlikėjams. Penkta is kairės Turkijos ambasadorė Lietuvoje Sanivar Kizildeli.

ji didžiai mus pradžiugino, padovanojo teigiamų emocijų ir numalšino Tėvynės ilgesį. O jos širdingas bendravimas su žiūrovais, puikus totoriškų ir rusiškų romanų atlikimas, žiūrovų salėje nepaliko nė vieno abejingo. Koncertas prabėgo labai draugiškoje ir širdingoje atmosferoje.

Tuo šventė nesibaigė ir dar ilgai tęsėsi tautinių mažumų centre, kur buvo suorganizuota paroda, vaišės iš nacionalinių patiekalų.

Savo parodoje mes stengėmės parodyti vidinį totoriško namo vaizdą.

Centrinę namo dalį užėmė sėdimoji sofa – platus suolas, kuris anksčiau atliko daugybę funkcijų. Naktį ant jo miegojo, dieną - valgė, žaidė, užsiiminėjo rankdarbiais. Namą tradiciškai puošė augaliniais gėlių motyvais siuvinėtais dirbiniais, austomis juostomis, rankšluosčiais. Buvo specialus kampelis maldai su

atitinkamais atributais.

Parodos eksponatai mums atiteko iš mūsų tėvų, senelių ir prosenelių. Tarp jų yra daiktų, padarytų dar 19-ame amžiuje. Parodą papildė ir totorių klasės mokinių padaryti taikomojo meno dirbiniai.

Totoriai žinojo savo protėvius iki septintos kartos. Ši faktą simbolizuoja Svetlanos Rafikovos išsiuvinėtas paveikslas su geneologiniu medžiu.

Džiugu, kad mūsų paroda papildė foto paroda, skirta totorių gyvenimo Lietuvoje 600-mečiui. O šventinį stalą, kartu su Kazanės totorių vaikėmis, puošė šimtalapis, kurį specialiai šventei lauktuvių atvežė Vilniaus totoriai. Nepriklausomai nuo to, koks buvo mūsų likimas, mes vienos tautos atstovai. Ir saugodami savo kultūrą, dirbame ir kuriamo valstybės, kurioje gyvename labai.

ĮKURTAS SINJORŲ KLUBAS

Vilniaus apskrities totorių bendruomenė įkūrė Sinjorų klubą. Šio klubo pirmasis posėdis įvyko gruodžio 10 d. Vilniuje, Tautinių bendrijų namuose (Raugyklos g. 25). Dalyvavo 23 pensinio amžiaus žmonės.

Susirinkimo dalyviai žiūrėjo kino filmą apie Bulgaro miesto kultūrą ir istoriją. Po to dalyviai vaišinosi šimtalapiu, gėrė arbatą, aptarė totorių bendruomenės gyvenimo problemas. Posėdyje dalyvavo ir kalbėjo Lietuvos totorių bendruomenių sąjungos pirmininkas Adas Jakubauskas ir Vilniaus apskrities totorių bendruomenės pirmininkė Galina Miškienienė.

Sekantis Sinjorų klubo susitikimas įvyks jau 2005 m. sausio 28 d. (penktadienį), 15 val. ten pat. Solinį koncertą sinjorams ruošia ansamblio „Alije“ dalyvė Leila Mirzojeva.

„LT“ informacija

Дни татарской культуры в Висагинасе 11 декабря 2004 года

Зиля и Ришат КАРИМОВЫ

Наш народ имеет очень богатую историю и культуру, являющегося предметом гордости каждого считающего себя татариним. Имея такое огромное наследие, было бы непозволительно не показать его другим народам. И неслучайно, с первых же дней создания нашего общества одним из приоритетных направлений своей деятельности мы считали и считаем знакомство жителей Литвы и не только Литвы, с культурой, традициями и обычаями нашего народа.

Дни татарской культуры, посвященные 1000-летию города Казани - духовной столицы татар всего мира, очередное мероприятие на этом пути.

Дни татарской культуры открылись концертом в культурном центре «Другиште». Самый большой зал нашего города был полон зрителями. Среди которых было много гостей: посол Турции в Литве Санивар Кизилдели, 2 секретарь посольства Турции в Литве Нюлефер Кайгысыз, заведующий отделом просвещения и культуры Висагинского самоуправления Бронюс Латенас, представители татарских общин Литвы, Латвии, а также многонациональная публика нашего города.

Особое торжество празднику придавало присутствие любимой всеми нами певицы народной артистки России и Татарстана Венерой Ганеевой и заслуженного деятеля искусств Татарстана Камиля Файзрахманова.

Праздник начался песней «Туган тел» («Родной язык») на слова великого поэта Габдуллы Тукая, которая стала гимном татарского народа. И мы традиционно все свои мероприятия начинаем этой песней.

Как певуч и мелодичен наш язык! Подтверждая эти слова, самая юная участница Алсу Галикова прочитала стихотворение известного татарского народного поэта Шавката Галеева «Что мне нужно на земле?»

Что мне нужно на земле?

Мне нужно, чтоб рядом были мама с папой.

Мне нужен отчий дом и язык родной.

Нужно, чтоб на земле был вечный мир.

В зале прозвучали как народные песни, так и произведения профессиональных композиторов.

Две народные песни, исполненные Ильдаром Каримовым на самом популярном национальном музыкальном инструменте - баяне раскрывали характер народных песен, а фортепианные пьесы из цикла «Двенадцать зарисовок» Назиба Жиганова в исполнении

Председатель Общины татар Висагинаса Зиля Каримова (слева) и певица Венера Ганеева.

Асии Шафигуллиной показали образцы татарской классической музыки, напитанной народной музыкой.

В нашем народе есть такое понятие «мон». В богатом русском языке нет слов раскрывающий полный смысл этого слова. Чтоб понять значение этого слова, нужно понять душу нашего народа, судьба которого разбросала по всему миру. Несмотря на свою отдалённость от Родины, его душа тянется к берегам Идели- родине предков. Как раз эти чувства ностальгии хотели передать через песню «Сибелгэн татар» учащиеся татарского класса.

Две красивые песни с замечательными названиями «Ассялямгәлейкем», «Туган авылым» с замечательными названиями в исполнении детей самой музыкальной семьи общества Ильдара и Нурии Галиковых дали возможность почувствовать музыку современных татарских композиторов.

В репертуаре самодеятельного, художественного коллектива «Мирас» очень много народных песен. Через их выступления наиболее ярко можно было судить о традиционном исполнении народной песни - одноголосии, об инструментальном сопровождении, о диапазоне скорых песен, о танцевальных мелодиях.

Романсы в татарской музыке занимают особое место. Красоту музыки городского романса продемонстрировала Клара Дурхисанова, спев романс «Верю» Рустема Яхина.

Украшением концерта стало выступление именитой гостьи, народной артистки России и Татарстана Венеры Ганеевой - нашего «татарского соловья». Своим чарующим голосом она покорила наши души. Исполняя татарские песни, она подарила нам огромные чувства радости, положительные эмоции и утолила тоскующую жажду по Родине. А её душевный контакт со зрителями, прекрасное исполнение татарских и русских романсов никого не оставило равнодуш-

Самая юная участница концерта Алсу Галикова декламирует стихотворение известного татарского поэта Шавката Галеева.

ным в зрительном зале. Концерт прошёл в очень тёплой и душевной обстановке.

На этом праздник не закончился, а ещё долго продолжался в Центре национальных общин, где была организована выставка, были накрыты столы с национальными угощениями.

В своей выставке мы старались показать внутренний вид татарского дома. Центральную часть дома занимала сакэ- широкая лавка, которая раньше выполняла множество функций. На ней ночью спали, днём ели, играли, занимались рукоделием. Традиционно дом украшали вышитыми изделиями с растительно-цветочными мотивами, ткаными паласами, полотенцами. Был специальный уголок для молитвы с соответствующими атрибутами.

Экспонаты выставки достались нам от своих родителей, от бабушек и прабабушек. Среди них есть вещи, произведённые ещё в 19 веке. Выставку пополнили изделия прикладного искусства, выполненные учащимися татарского класса.

Татары знали своих предков до седьмого поколения. Вышитая картина Рафиковой Светланы с генеалогическим деревом, символизировал этот факт.

Отрадно, что наша выставка пополнилась фотовыставкой, посвященной 600 - летию поселения татар в Литве. А праздничный стол, наряду с угощениями казанских татар, украшал шимталапис, который специально для праздника в гостинцы привезли вильнюсские татары. Независимо от того какова была наша судьба, мы представители одного народа. И сохраняя свою культуру, трудимся и созидаем во благо того государства, где мы живём.

Галина Александрович-Мишкинене: “МНЕ ХОЧЕТСЯ, ЧТОБЫ НАШЕ ОБЩЕСТВО БЫЛО СПЛОЧЕННЫМ”

Галим СИТДЫКОВ

18 ноября 2004 года официально зарегистрирована новая организация - Община татар Вильнюсского округа, которая становится составной частью Союза общин татар Литвы. Таким образом Союз включает теперь три округа: Вильнюсский, Каунасский и Алитусский. Председателем общины избрана доктор филологии, доцент Вильнюсского университета Галина Александрович-Мишкинене, которая согласилась ответить на ряд вопросов нашей газеты.

ФИЛОЛОГИЯ ПОБЕДИЛА МАТЕМАТИКУ

- Уважаемая Галина, нашим читателям, прежде всего, хотелось бы узнать, откуда Вы родом, где учились...

- Родилась я в Игналине - озерном крае Литвы. Там же окончила с золотой медалью среднюю школу. В 1983 году поступила на Филологический факультет Вильнюсского университета по специальности русский язык и литература. Со второго курса начала писать курсовые работы, посвященные литовским татарам. Все эти годы руководителем моих курсовых работ и дипломной работы был профессор Валерий Николаевич Чекмонас. Это был ученый широкого спектра интересов. Он изучал и балтославянские связи, и староверов, и караимов. После смерти профессора Антоновича он продолжил исследования Китабов, много работал в библиотеках с письменными источниками. И он же натолкнул меня на исследование истории и культуры литовских татар.

- Ваш выбор филологии как предмета для изучения, следует предположить, был не случайным?

- Пожалуй, скорее случайным. В школьные годы я увлекалась математикой, окончила математическую школу при университете и думала посвятить себя этому предмету. Однако произошло событие, которое перевернуло всю мою жизнь.

Однажды, сопровождая подругу, я пришла на Филологический факультет Вильнюсского университета на день открытых дверей. Он, профессор Чекмонас, так

зажигательно говорил, что я подумала: да, филология - это всё. Это выход на все науки. Мне показалось, что математика на этом фоне многое теряет.

- Как складывается Ваша научная карьера, не приходится ли сожалеть о покинутой “царице наук” - математике?

- Сожалеть... никогда. В 1989 году я окончила университет. В этом же году на нашем факультете открывается кафедра славянской филологии, изучающей балканские языки, болгарский, чешский, факультативно- турецкий язык. профессор Чекмонас пригласил меня на эту кафедру.

С 1991 по 1995 год я училась в докторантуре. Потом до защиты диссертации в 1998 году работала в Культурном центре этнолингвистики.. В 1998-99 году стажировалась в Анкаромском университете (Турция), где изучала турецкий язык, историю, литературу. После возвращения в Вильнюс преподавала турецкий язык как второй иностранный для студентов сербской филологии, а с 2001 года веду программу турецкого языка для студентов литовской филологии. В этом учебном году состоится выпуск первых бакалавров по этой специальности.

В последние годы, благодаря содействию посольства Турции в Литве, Министерства просвещения Турции есть возможность повышения квалификации в турецком языке в Анкаромском, Стамбульском, Измирском университетах. Кроме того, в Краковском, Варшавском университетах Польши. для студентов подготовила “Литовско-турецкий

разговорник” в 2002 году. Годом раньше выпустила монографию “Древнейшие рукописи литовских татар. Графика, транслитерация, перевод, структура текстов и содержание”. Много публикаций по культуре и истории литовских татар опубликовала в научных журналах Польши, России, Турции, США и в Литве, конечно. Два года читала курс по письменности и культуре литовских татар в Негосударственном культурном центре.

В настоящее время являюсь руководителем Центра турецкого языка, в открытии которого принял участие тогдашний президент Турецкой Республики Сулейман Демирель и посол Турции в Литве Эркин Гезер.

Участвуя в научных конференциях, стараюсь везде предоставлять информацию о культуре и истории литовских татар.

Работы так много интересной, что сожалеть о чем-либо просто нет времени.

ОБЩЕСТВЕННАЯ РАБОТА - НЕ НОВЫЙ

ФРОНТ

- Приходилось ли раньше заниматься общественной работой?

- С 1995 года являюсь членом правления Литовско-турецкого общества, казначеем общества. Активно участвую во всех мероприятиях, привлекая студентов изучающих турецкий язык.

- Турция стремится к вступлению в Евросоюз. Насколько эта страна готова к такому шагу?

- Турция - очень большая страна. В крупных городах празднуют все европейские светские праздники, в том числе Новый год, День святого Валентина, День матери, а в регионах - побольше религиозных праздников, прочнее сохраняются традиции, активнее отмечаются мусульманские праздники Рамазан-байрам и Курбан-байрам.

В городах развита современная инфраструктура, промышленность. В стране

(Окончание на 10 стр.)

**Дорогие соотечественники,
Поздравляю Вас с наступающим Новым годом,
который начинает свой отсчет, когда Земля
выходит на свой новый виток вокруг Солнца.**

**Всем вам хочу пожелать, чтобы вместе с
этим витком мы стали ближе ко всему хорошему и справедливому. Также хочу пожелать
нашей немногочисленной группе соотечественников в Новом году стать еще сплоченнее и,
взявшись за руки, плечом к плечу творить наше
будущее, не оставаясь ни к кому равнодушными.
И как нации стараться не только сохранить, но и
окрепить духовно и физически через наши
труды и достижения.**

Председатель татарской общины Вильнюсского округа

Галина Александрович - Мишкинене

Галина Александрович-Мишкинене: “МНЕ ХОЧЕТСЯ, ЧТОБЫ НАШЕ ОБЩЕСТВО БЫЛО СПЛОЧЕННЫМ”

(Окончание, начало на 9 с.)

крепкое сельское хозяйство. Турция полностью обеспечивает себя сельхозпродуктами и экспортирует свою продукцию, особенно сухофрукты высокого качества, в страны Европы.

- Кто может быть членом Общины татар Вильнюсского округа?

- Членство в нашей общине будет фиксированным. Установлены, согласно уставу, членские взносы - один лит в месяц. Участвовать в разных мероприятиях могут все желающие, но решающий голос на собраниях будут иметь фиксированные члены общины. Членами общины могут быть все татары, проживающие в Вильнюсском округе, который включает в себя столицу Вильнюс, Вильнюсский, Шальчининский, Тракайский, Ширвинтский, Швенченский, Укмергский районы и г.Электренай.

ГЛАВНАЯ ЦЕЛЬ - СПЛОЧЕНИЕ ВСЕХ ТАТАР

- Как Вы полагаете, была ли острая необходимость в создании Общины Вильнюсского округа в то время, когда существует Община Вильнюсского края?

- До 1994 года действовала единая Община татар Литвы. Затем была организована самостоятельная Община Вильнюсского края. Татары Каунасского и Алитусского округа объединились в Союз общин татар Литвы. На протяжении многих лет руководство Союза призывало руководство Вильнюсской краевой общины к объединению в одну организацию, в общий союз, но безрезультатно. Вместе с тем, большинство татар Вильнюсского края желают быть в одном союзе со всеми татарами Литвы.

Руководство Общины Вильнюсского края не учитывает коренных интересов большинства татар, не ведет активной организационной работы. Неизвестно, когда

и где у них проходили отчетно-выборные собрания. Может они и были, но мы ничего об этом не знаем. Функционируют воскресная школа, проводятся одно два мероприятия в год. И все. Но люди регулярно не собираются.

Поэтому возникла жизненная необходимость возродить активную, реально действующую общину татар Вильнюсского округа, которая стала бы составной частью общего Союза татар Литвы.

- Что удалось сделать за время после регистрации Общины Вильнюсского округа и что планируется в ближайшее время?

- 10 декабря при нашей общине учрежден Клуб синьоров. Это люди пенсионного возраста. Люди были очень довольны, что мы вспомнили об их существовании.

Мы организовали, при поддержке предпринимателя Алия Александровича, поездку людей из Вильнюсского округа на концерт народной артистки Татарстана и России, профессора Венеры Ганиевой в Висагинас. В поездке приняли участие около 100 человек.

Я хочу, что бы наша община существовала не формально, а была активной сплоченной. Нужно возродить реально действующую общину литовских татар, чтобы татарская диаспора сохранилась не только на страницах учебников по истории.

Организуем перепись всех татар Вильнюсского округа. Вместе с председателем Каунасской мусульманской общины Ромасом Якубаускасом и председателем Союза общин татар Литвы Адамом Якубаускасом 22 января проведем общелитовский Курбан-Байрам в Вильнюсе, на который приглашены артисты из Татарстана. Как мне известно, председатель Алитусской общины Иполитас Макула-

вичюс намерен привести на это мероприятие большое число алитусцев. Также обещают приехать татары из Висагинаса, Клайпеды, Швенчениса, Паневежиса. Летом, 1-3 июля, намечаем провести ориент литовских татар в Вайдотай, в местности, в которой появились первые поселения татар в Великом княжестве Литовском. Это очень символично, подчеркивает преемственность наших культурных и религиозных традиций.

Будем поддерживать художественную самодеятельность, творческие коллективы, вокальные ансамбли, будем работать со всеми возрастными группами населения. Будем обращать больше внимания на работу с семьями.

Поможем нашим соотечественникам в получении образования в Татарстане и в Турции. Намечаем благотворительную деятельность по оказанию помощи нуждающимся. Мы будем постоянно информировать

о своей деятельности и поэтому заинтересованы в распространении газеты “Летувос тоторай”.

- А что Вы пожелали газете “Летувос тоторай” накануне ее 10-летия?

- Газете пожелаю, чтобы было больше разнообразных материалов, больше корреспондентов, чтобы писалось не только об исторических личностях, но и о людях, которые живут сегодня, участвуют в профессиональной и общественной жизни.

- Разрешите, в заключение, пару личных вопросов: Ваше любимое блюдо и Ваше хобби?

- Люблю заниматься переводами. В детстве коллекционировала почтовые марки. Люблю прогулки по лесу, у озера.

А любимое блюдо? Перекочевник. Это подобие шимталаписа, но с мясом и специями.

- Благодарю Вас за интервью и желаю Вам успехов в научной и общественной деятельности.

Уважаемые соотечественники,

По случаю Курбан-Байрама приглашаем Вас принять участие в общетатарском празднике, который состоится в Вильнюсе 22 января 2005 г. (в субботу) в 12.00 часов в Вильнюсском доме польской культуры по адресу: ул. Наугардуко 76. С автовокзала проезд 16 троллейбусом или 23 и 54 автобусами до остановки «Дайле».

В программе:

I. В 12.00 час. – праздник Курбан-Байрам для детей и взрослого населения татарских общин Литвы, включающий в себя викторину и конкурсы для знатоков Корана и Ислама; угощение настоящим узбекским пловом.

II. В 15.00 час. – концерт мастеров искусств Татарстана с участием народной артистки России и Республики Татарстан Венеры Ганиевой и заслуженного деятеля культуры Камиля Файзрахманова.

На праздник вход бесплатный.

Приглашаем Вас и Ваших детей принять участие в этом замечательном мероприятии.

По возможности просим Вас принести с собой символическое угощения.

*Мусульманская община г. Каунаса
Союз общин Литовских татар*

Для справок: Ромас Якубаускас, тел.: 8-674-17710

Адас Якубаускас, тел.: 8-682-72328

Алий Александрович, тел.: 8-686-23003

Ažuoliukų sodinimo akcija Panevėžyje

Panevėžio nacionalinių mažumų asociacija š. m. lapkričio 13 d. parke (Parko g.) sodino ažuoliukus. Šia akcija norėta paremti miesto vadovus, kurie stengiasi, kad Panevėžiui būtų suteiktas metropolinio miesto statusas. Panevėžio nacionalinių mažumų asociacija taip pat siekė paremti Panevėžio katedros generalvikaro dr. Roberto Pukenio idėją – pastatyti prie parko Ekumeninius namus, atvirus visų tikėjimų ir konfesijų žmonėms. Tautinių mažumų atstovai tikisi, kad ateityje parko sodinimo akciją pratęs į Panevėžį atvykstančios miestų – partnerių delegacijos.

Šia akcija Panevėžio nacionalinių mažumų asociacija kviečia asocijuotis dar nesusijusių tautinių mažumų atstovus. Lietuvos tautinių mažumų ir išėivijos departamento prie Lietuvos Respublikos duomenimis šiuo metu mieste gyvena nemažai

žmonių, kurie nedalyvauja asociacijos veikloje.
"LT" informacija

Galina Aleksandrovič – Miškinienė: "NORĖČIAU, KAD MŪSŲ BENDRUOMENĖ BŪTŲ VIENINGA"

(Atkelta iš 3-čio psl.)

artistai iš Tatarstano. Kiek žinau, tautiečiai šią iniciatyvą labai palaiko: Ipolitas Maku-lavičius žada į renginį atvežti nemažai alytiškių, butrimoniškių ir daugiškių, Romas Jakubauskas – kauniečių. Taip pat ruošiasi atvažiuoti visaginiečiai, klaipėdiečiai, švenčioniškiai, panevėziečiai, jau nekalbant apie pačius vilniečius. Manau, kad šventėje turėtų dalyvauti apie 500 – 600 žmonių.

Vasarą, liepos 1-3 dienomis, planuojame surengti Lietuvos totorių Orientą Vaidotuose, Vilniaus rajone. Šalia šios vietovės, prie Vokės upės, atsirado pirmosios totorių gyvenvietės Lietuvos Didžiojoje Kunigaikštystėje. Viena jų – Keturiasdešimt totorių egzistuoja ir šiandien. Oriento organizavimas čia – tai labai simboliškas, pabrėžiantis mūsų kultūrinių ir religinių tradicijų tęstinumą, veiksmas.

Mes vystysime meninę saviveiklą, remsime kūrybinius kolektyvus, vokalinius ansamblius, dirbsime su įvairaus amžiaus gyventojų grupėmis, daugiau dėmesio skirsime darbui su šeimomis.

Stengsimės padėti mūsų tautiečiams gauti išsilavinimą Tatarstane ir Turkijoje. Planuojame užsiimti labdara, stengsimės padėti tiems, kam labiausiai reikia.

Pastoviai informuosime gyventojus apie savo veiklą

todėl esame suinteresuoti laikraščio "Lietuvos totoriai" platinimu.

– **Ko Jūs palinkėtumėte laikraščiui "Lietuvos totoriai" jo dešimtmečio išvakarėse?**

– Laikraščiui palinkėčiau skelbti daugiau įvairesnės medžiagos, bendradarbiauti su didesniu skaičiumi korespondentų, rašyti ne tik apie istorines asmenybes, bet ir apie šiandienos žmones, aktyviai dalyvaujančiais profesiniame ir visuomeniniame gyvenime.

– **Jei neprieštaraujate, pa-baigai norėčiau užduoti kelis asmeninius klausimus: Jūsų mėgstamiausias patiekalas ir hobis?**

– Mėgstu užsiimti vertimais, pasivaikščioti miške, prie ežero. Vaikystėje kolekcionavau pašto ženklus.

O mėgstamiausias patiekalas – "perekačevnikas" (sluoksnuotas pyragas). Šis patiekalas panašus į šimtalapį, tik su mėsa ir prieskoniais. Naudodamasi proga norėčiau pasveikinti visus Lietuvos totorius su Naujaisiais metais ir palinkėti sveikatos, taikos, o visa kita ateis savaime.

– **Dėkoju už pokalbį ir linkiu Jums sėkmės mokslinėje ir visuomeninėje veikloje.**

Įspūdžiai apie Visagino totorių kultūros dienos renginius

Rumija JANKAUSKIENE

Gruodžio 11 d. man buvo didelė šventė. Visagine vyko Totorių kultūros diena. Noriu išreikšti nuoširdžią padėką organizatorei, Visagino totorių bendrijos pirmininkei p.Ziliai Karimovai, taip pat dėkoju Vilniaus apskrities totorių bendruomenės vadovams, kurie taip gražiai pasirūpino tautiečiais ir užsakė autobusus nuvykti pirmyn ir atgal.

Po iškilmingos dalies koncertavo Visagino totorių bendruomenės atlikėjai. Eilinių kartą maloniai nustebino įvairių profesijų žmonių meistriškumas, atliekant tautines dainas ir šokius. Džiugu buvo matyti, jog šie mieli ir išsilavinę žmonės, ne tik patys nepamiršta mūsų kultūros, bet ir vaikus auklėja totoriška dvasia ir sėkmingai integruojasi į Lietuvos visuomenę. Jaunieji talentai taip pat aktyviai dalyvavo koncerte.

Į šventę atvyko Rusijos

Federacijos ir Tatarstano Respublikos liaudies artistė Venera Ganijeva. Esu tiesiog laiminga pabuvojusi jos koncerte. Venera Ganijeva - universali atlikėja. Jos repertuare ir liaudies dainos, ir estrados dainos, ir romansai, ir visiems žinomų operų arijos. Niekad nepamiršiu jos stipraus, skaidraus ir aukšto balso. Jis skleidžia šilumą ir šviesą. P.Venera ne tik dainavo, bet ir nuoširdžiai bendravo su publika, savo charizmatiškumu pakerėdama visus salėje sėdinčius. Didžiavausi savo tauta, žiūrėdama į tikrą totorę moterį. Išvaizda ji trapi, dvasia - stipri, širdimi - švelni. O apie mums būdingą temperamentą rytietišškai subtiliai užsiminė p.Veneros skleidžiama begalinė vidinė energija. Norint propaguoti mūsų kultūrą tarp kitų tautų, manau, sunku būtų atrasti tinkamesnį asmenį.

Totorių pavardžių formavimasis Lietuvos Didžiojoje Kunigaikštystėje

Jūratė ČIRŪNAITĖ

Spausdiname straipsnį iš Vilniaus universiteto mokslinio leidinio „BALTISTICA“ XXXVI(2) 2001

Lietuvos totorių vardynas dar tik pradėtas tyrinėti. Pirmasis šio darbo ėmėsi istorikas Stanislovas Kričinskis. Savo monografijoje „Lietuvos totoriai“¹ jis vieną skyrių paskyrė Lietuvos totorių asmenvardžiams, jų kilmei [Kričinskis 1993]. Visų Lietuvos totorių pavardes, dauguma kurių yra pasiekusios mūsų laikus, savo knygoje „Herbarz rodzin tatarskich w Polsce“² paskelbė Stanislovas Dziadulevičius [Dziadulewicz 1986]. S.Dziadulevičiaus knygoje yra išspausdintas ir Jakobo Szynkiewičiaus rytietišku žodžių ir vardų žodynėlis [Szynkiewicz 1986]. XVI amžiaus Lietuvos totorių vardyno lituanizmus tyrė Jūratė Čirūnaitė [Čirūnaitė 1999]. Tiurkų kilmės rusų pavardes yra surinkęs ir ištyrinėjęs Nikolajus Baskakovas [Баскаков 1979].

Pradėtas tirti ir pavardžių formavimosi procesas Lietuvos Didžiojoje Kunigaikštystėje. Apie lietuvių pavardžių susidarymą monografiją yra išleidusi Vitalija Maciejauskienė [Maciejauskienė 1991], Kauno miestiečių pavardžių formavimąsi XVI–XVIII amžiuje tyrė Alma Ragauskaitė [Ragauskaitė 2001], ukrainiečių pavardžių susidarymo klausimais yra rašęs M.Chudašas [Худаш 1969; Худаш 1970]. Šiame straipsnyje trumpai bus apžvelgta Lietuvos totorių pavardžių atsiradimo istorija. Pavardė čia laikomas asmenvardis, kurį nepakitusių sūnus paveldi iš tėvo. Panašų pavardės apibrėžimą nurodo ir lietuvių pavardžių tyrinėtoja V.Maciejauskienė [Maciejauskienė 1991:19].

Patronimai

Lietuvos totoriai istorijos šaltiniuose minimi jau XV amžiuje. Tai vertėjai, diplomatai, palaikę ryšius su Perekopo (Krymo) ir Užvolgio chanatais. „Lietuvos Metrikos“ 5 tome, apimančiame 1427–1506 m. laikotarpį, Lietuvos totoriai užrašyti 34 kartus. Beveik visi užrašymai – vardu be tėvavardžio. Pvz., gen. sg. *Лягим Бердея, толмача* (4; 157)³ „Legim Berdėju, vertėją“; dat. sg. *Тольмачу Черкасу* „vertėjui Čerkasui“; gen. sg. *Абрагима писара* (4; 170) „Abrahimą raštininką“; gen. sg. *брата нашого, толмача нашого Берендея* (4; 160) „mūsų brolio, mūsų vertėjo Berendėjus“; *Бокеи* (4; 181); acc. sg. *о того татарына, о Кадыша* (4; 171) „tą totorių Kadyšą“; dat. sg. *Лезушу* (4; 148); dat. sg. *Баурашу* (4; 148); gen. sg. *прыятеля нашого, толмача нашого(о) на имя Баураша* (4; 127) „bičiulio mūsų, vertėjo mūsų, vardu Bairašo“;

instr. sg. *зъ Речьжытомъ толмачомъ* (4; 232) „su Redžipu, vertėju“; instr. sg. *зъ Лягимом* (4; 181). Tik vienas asmuo vadinamas dviem asmenvardžiais, kurių antrasis galbūt yra tėvavardis: dat. sg. *Обрагиму Тимирьчыну* (4; 175); dat. sg. *Обрагиму Тимирьчычу* (4; 99). Vien vardais, be tėvavardžių XV amžiuje taip pat paprastai užrašomi asmenys iš Perekopo ir Užvolgio chanatų⁴ bei moldavai⁵. Su tėvavardžiais užrašomi krikščionys iš Lietuvos Didžiosios Kunigaikštystės, asmenys iš Maskvos⁶, Pskovo ir Novgorodo⁷ kunigaikštystėse.

XVI amžiaus pradžioje („Lietuvos Metrikos“ 8 tome, apimančiame 1499–1514 m. laikotarpį) Lietuvos totoriai užrašyti 143 kartus. Daugiau nei pusė jų (75; 52,4%) jau turi tėvavardį. Pvz., dat. sg. *Татарину Бекгиму Маиковичу* (5; 413) „totoriui Begimui, Maiko sūnui“; gen. sg. *в татарь наихъхъ в Данка а в Банка Тенковичовъ* (5; 355) „mūsų totorių Danko ir Banko, Tenko sūnų“; dat. sg. *Толмачу Исупу Тулатовичу* (5; 424) „vertėjui Isupui, Tulato sūnui“; dat. sg. *Тактомьшу Довлешевицу* (5; 424); dat. sg. *Янушку Кадышевицу* (5; 425); dat. sg. *Харамши Козьловичу* (5; 420); dat. sg. *Касыму Бобашевичу* (5; 402). Vis dėlto beveik pusė visų XVI amžiaus pradžios totorių užrašyta vien vardu.

Beveik tuo pačiu metu, XVI amžiaus pradžioje, „Lietuvos Metrikos“ 11 tome, apimančiame 1518–1523 metų laikotarpį, minimi šeši Maskvos totoriai belaisviai⁸. Visi jie užrašyti su tėvavardžiais.

Lietuvos totorių vardynė tėvavardžių gausėjo, tačiau labai iš lėto. Štai 1528 m. LDK kariuomenės surašyme iš 506 totorių su tėvavardžiu užrašyti du trečdaliai (317; 62,6%). Tai mažiausias skaičius tarp bajorų visoje Lietuvos Didžiojoje Kunigaikštystėje – čia tėvavardis jau susiformavęs (išskyrus Voluinę⁹, kurioje paplitusi kita įvardijimo sistema – ne vardas + tėvavardis, o vardas + –sk– tipo asmenvardis).

Vis dėlto XVI amžiaus viduryje padėtis keičiasi – 1565 m. LDK kariuomenės sąrašė iš 117 totorių įvardijimų tėvavardį turi 110 įvardijimų (94%), 1567 m. LDK kariuomenės sąrašė iš 431 totorių įvardijimų su tėvavardžiu užrašyti 388 įvardijimai (90%).

1631 m. „Totorių valdų revizijoje“ su tėvavardžiais užrašyti beveik visi totoriai, išskyrus tuos atvejus, kai paminimi broliai, pvz., *Selimo Szczęsnowicz z bratem Isupem* (2; 79) „Selimo, Ščensno sūnus, su

broliu Isupu“. Šiuo atveju ir antrojo brolio tėvavardį galima laikyti žinomu.

Taigi XVI a. viduryje – XVII a. pradžioje Lietuvos totorių tėvavardį galima laikyti susiformavusiu.

XVI a. pabaigoje dalyje Lietuvos totorių įvardijimų atsiranda antrasis patronimas (tiesa, tokių įvardijimų užuomazgų totorių įvardijimuose būta ir 1567 m. dokumente, o Lietuvos Didžiojoje Kunigaikštystėje krikščionių vardynė tokių įvardijimų yra jau XV amžiuje¹⁰). Pirmąjį patronimą reikėtų laikyti tėvavardžiu, o antrąjį (užrašytą nominatyvu arba genityvu) – tėvo tėvavardžiu. Pvz., asmens, vardu *Маликъбаша Ордынецъ* „Malikbaša Ordietis“, sūnus – *Осанъ Маликъбашичъ* „Osanas, Malikbašos sūnus“, o šio sūnus – *Маско Осановичъ Маликъбашича* (1; 25–27) „Masko, Osano sūnus, Malikbašos anūkas“. Tėvo tėvavardis (senelio vardo priesaginis vedinys), t.y. asmenvardis, jungiantis tris šeimos kartas, į anūko įvardijimą dažniausiai užrašomas keičiant linksnį – genityvu, pvz., *Янко Абдышевичъ Мелеховича* (3; 1368); *Обдула Абрагимовичъ Мелеховича* (3; 1368); *Яхъя Келимовичъ Сабачкевича* (3; 1369), kartais – nominatyvu, pvz., *Chasieyn Smolskiewicz Aziulewicz* (1; 509).

Patronimai – pirmasis arba antrasis – tai potencialios pavardės. Dalis jų XVII a. pabaigoje pradėjo virsti pavardėmis.

–sk– tipo asmenvardžiai

–sk– tipo priesagų vedinių totorių vardynė atsiranda palyginti vėlai (lyginant su kitų Lietuvos Didžiosios Kunigaikštystės bajorų įvardijimais). 1528 m., 1565 m. ir 1567 m. LDK kariuomenės dokumentų vardynė galima pastebėti dėsningumą: –sk– tipo asmenvardžių mažėja einant iš pietų (Voluinės) į šiaurę. Mažiausiai jų Žemaitijoje ir totorių sąrašuose. Totorių sąrašuose šios priesagos nėra nei 1528 m., nei 1565 m. dokumentuose. 1567 m. dokumente ši priesaga atsiranda pirmą kartą – asmenvardyje Халецкий: *Ахметъ Халецкий* (3; 1361), asmenvardyje Вербьцкий: *Вербьцкий*

Залесковичъ (3; 1163) ir asmenvardyje Коморовски: *Аньдрей Янутевичъ Коморовски* (3; 1172). O štai 1631 m. „Totorių valdų revizijoje“ su šia priesaga sudaryta nemaža asmenvardžių – 84. Pvz., *Talkowski* (2; 87); instr. sg. *Łowczyckim* (2; 87); *Tarasowski* (2; 108); Smolski: *Smolski Sielimbiekiewicz* (2; 81); *Smolski Szachmancerewicz* (2; 95); Makowiecki: *Mucherem Makowiecki* (2; 126); Rojżewski: *Marcin Rojżewski* (2; 92); Baranowski: *Abdula Baranowski* (2; 92); Kieński: *Bohdan Kieński* (2; 87); Rudnicki: gen. sg. *Szachmancera Rudnickiego* (2; 132); Zawacki: gen. sg. *Abrahima Zawackiego* (2; 113). XVII amžiuje –sk– tipo priesaga tvirtai įeina į Lietuvos totorių vardyną (be abejo, gaušumų ji dar labai nusileidžia patroniminėms priesagoms). XVII a. pabaigoje –sk– tipo priesagos vediniai ima virsti pavardėmis.

Asmenvardžiai, neturintys priesagų

XVI amžiaus Lietuvos totorių įvardijimams būdinga vardų gausa (nemaža įvardijimų turi po du, paprastai tiurkiškus, vardus). Dažniausiai netiurkiškos kilmės asmenvardžių, kurie neturi priesagų ir kurių nebeišsina pavadinti vardais, totorių vardyne atsiranda 1631 m. dokumente. Pvz., Kalina: *Heliasz Kalina* (2; 89); Pułtor: *Adam Pułtor* (2; 98); Bulhak: *Fiedor Bulhak* (2; 109); Korsak: *Isup Korsak* (2; 130); Nawra: *Abrahim Alejewicz Nawra* (2; 87); Rubaj: *Suliman Denisławowicz Rubaj* (2; 90); Konrat: *Adrachman Alejewicz Konrat* (2; 122); Kożemiaka: acc.sg. *Tatarzyna, Romuka Rozgicza Kożemiakę* (2; 130). XVII a. pabaigoje šie asmenvardžiai, neturintys priesagų, ima virsti pavardėmis.

Titulai ir kiti bendriniai žodžiai

Su titulais ir kitais bendriniais žodžiais, paaiškinančiais asmenvardžius, būdavo užrašoma nemaža totorių įvardijimų. Tačiau būdavo ir tokių įvardijimų, kuriuos sudarydavo vien tik titulai arba kiti bendriniai žodžiai. Asmenvardžių į šiuos įvardijimus neįeidavo. Pvz., *Царевичъ „caraitis, arba chanaitis“*: gen. sg. *Царевича Острынского* (3; 1378) „Ostrynos caraičio“; gen. sg. *Царевича Пунского* (3; 1378) „Punios caraičio“; *царевичъ пунский* (7; 79); gen. sg. *Царевича* (8; 62); Ułan „ulonas“: instr. sg. *Ułanem* (2; 86); Сеить „ponas“ – arab.: *Сеить* (3; 115); dat. sg. *Сеиты, киевскому* (5; 459) „Kijevo ponui“; dat. sg. *молодому сеиты* (5; 459) „jaunajam ponui“; хоружый „vėliavininkas“: dat. sg. *до хор(ужого) алаирского* (9; 92) „Jalairų vėliavos vėliavininkui“; dat. sg. *Хоружому татарскому в повете Виленскомъ* (9; 92) „Vilniaus pavieto

totorių vėliavininkui“; *Козакъ* (3; 110) „kazokas“.

Tarp mūsų laikus pasiekusių totorių pavardžių yra ir kilusių iš titulų. Pvz., Carewicz [Dziadulewicz 1986: 76; 387] (išnykusi); Murzicz [Dziadulewicz 1986: 228]; Ułan [Dziadulewicz 1986: 348]; Ułanowicz [Dziadulewicz 1986: 449].

Pirmosios pavardės

Pirmąją Lietuvos totorių pavardę randame 1631 m. dokumente. Tai į krikščionybę perėjusios totorių šeimos antroponimas *Bulhak*, susidaręs nubyrėjus patroniminei asmenvardžio priesagai. Senelis ir jo brolis – *Matysz i Anton Bulhakowicze* (2; 133). Antono sūnus Fiedoras ir jo sūnūs jau turi pavardę: *Fiedor Bulhak z synami Iwanem, Sietionem i Waskiem Bulhakami* (2; 133). Ši pavardė nėra paliudyta S.Dziadulewicziaus Lietuvos totorių pavardžių, pasiekusių mūsų laikus, sąrašė.

Su reguliariu Lietuvos totorių pavardžių srautu susiduriame XVII amžiaus antroje pusėje.

1659 m. – Ibryčiai. Tėvas – *kniaz Ianusz Ibrycz*, sūnus – gen. sg. *Achmiecia Ianiewiczza Ibrycza* (1; 342).

1663 m. – Rafalovičiai. Tėvas – *Adam Adrachmanowicz Rafalowicz*, sūnus – dat. sg. *Radzyfowi Adamowiczu Rafalowiczu* (1; 351-352).

1667 m. – Senkevičiai. Tėvas – *Ходца Сенькевичъ*, sūnūs – instr. pl. *зъ князями Гелиашиом и Речыною Ходцовичами Сенькевичами* (1; 393).

1669 m. – Rudevičiai. Tėvas – gen. sg. *князя Рызвана Рудевича*, sūnus – *Урыаиш Рудевичъ* (1; 402).

1671 m. – Senkaiščiai. Tėvas – dat. sg. *Хадецю Сенкайцу*, sūnūs – instr. pl. *Фурсомъ, Гелиашиомъ и Речыномъ Хадецевичами Сенкайицями* (1; 417).

1672 m. – Zagolskiai. Tėvas – gen. sg. *Шахъманьцера Заголського*, sūnus – gen. sg. *Микола Махъманьцеровича Заголського* (1; 422).

1672 m. – Jasinskiai. Tėvas – dat. sg. *князю Шаму Ясинским*, sūnūs – instr. pl. *з князями Мухаремемъ и Хусейнемъ Шамовичами Ясинскими* (1; 421).

1675 m. – Navros. Tėvas – gen. sg. *Dawida Nawre*, sūnūs – *Samuel <...> Konstanty Dawidowiczowie Nawrowie* (1; 431).

1675 m. – Šolkovskiai. Tėvas – dat. sg. *Fursu Szolkowskiemu*, sūnūs – dat. pl. *Uryaszu y Katymieru Szolkowskim* (1; 434).

1682 m. – Kašedarovičiai. Tėvas – *Iouchia Mustaficz Kaszeydarowicz*, sūnūs – gen. pl. *Ibrahima y Samuela Kaszeydarowiczow* (1; 473-474).

1683 m. – Rudzevičiai. Tėvas – gen. sg. *Мустафы Рудзевича*, sūnūs – gen. pl. *Радзыпа, Данеля, Мамеця и Адома Мустафичов Рудзевичов* (1; 477).

1683 m. – Sobolevskiai. Tėvas – instr. sg. *Давидом Соболевским*, sūnus – instr. sg. *Самуелем Давидовичом Соболевским* (1; 481).

1695 m. – Sundziudai. Tėvas – gen. sg. *kniazia Barasza Sundzdiuda tołmacza*, sūnūs – dat. pl. *kniazium Affendeiu y Chamkieldeiu Baraszewiczach Sundzdiudach* (1; 497).

1700 m. – Safianovičiai. Tėvas – *Asan Safianowicz*, sūnus – *Czymbay Safianowicz* (1; 511-512).

XVII amžiaus antroje pusėje užrašyta 14 pavardžių. Visos jos išrinktos iš teismų dokumentų. Teismų byloje dažnai minimi visi šeimos nariai, todėl čia nepalyginti didesnė tikimybė rasti pavardžių, nei, pvz., kariuomenės sąrašuose ar kituose gyventojų surašymo dokumentuose.

Iš XVII amžiaus antroje pusėje užrašytų pavardžių S.Dziadulevičius mini Rafalovičius, Senkevičius, Zagolskijus, Jasinskijus, Navras, Rudzevičius, Safianovičius, Sobolevskijus. Mūsų dienų nepasiekė šios pavardės: Siundziudai, Kašedarovičiai, Šolkovskiai, Senkaiščiai, Rudevičiai. Be to, Ibryčius S.Dziadulevičius laiko ne pavardę, o pravardę.

Iš XVII amžiuje užrašytų 15 totorių pavardžių daugiausia yra patroniminių – septynios. Ketrios pavardės yra –sk– tipo priesagų vediniai. Pavardžių, kilusių iš asmenvardžių, kurie neturi priesagų, yra taip pat keturios. Panašiai pasiskirsto ir mūsų dienas pasiekusios totorių pavardės (40,8% – patroniminės, 33,4% –sk– tipo, 25,8% be priesaginių afiksų)¹¹.

Galima spėti, jog ypač intensyviai Lietuvos totorių pavardės turėjo formuotis XVIII amžiuje – vienos tik atsiradusios, išnykdavo, kitos naujai susidarydavo. Galbūt vyko vienokie ar kitokie priesagų numetimo ar keitimo procesai. Yra žinoma atvejų, kai jau, regis, susiformavusi pavardė kitoje kartoje virsdavo patronimu. Pvz., 1784 m. užrašyto dat. sg. *Alkieju Mustofu* sūnus nepaveldi tėvo antrojo asmenvardžio, o jis užrašomas su patronimine priesaga: *Abdulkierym Mustoficz* (1; 545).

Kadangi Lietuvos Didžiosios Kunigaikštystės totorių įvardijimai buvo dvinariai arba trinariniai, pavardė formavosi arba iš antrojo, arba iš trečiojo asmenvardžio. Vyriškos lyties asmens, paveldėjusio pavardę iš tėvo, įvardijime pavardė galėjo būti arba antroje, arba trečioje įvardijimo pozicijoje.

Išvados

1. Lietuvos totorių patronimai formuojasi vėliau negu kitų LDK tautinių grupių bajorų luomo asmenų patronimai: a) XV a. Lietuvos totoriai užrašomi vien vardu be tėvavardžio; b) XVI a. pradžioje pusė Lietuvos totorių turi tėvavardį; c) 1528 m. du trečdaliai Lietuvos totorių turi tėvavardį; d) XVI amžiuje (15-16 a.)

JOKŪBAS JASINSKIS

M. BAGADZIAŽ

1994 metais visuomenė plačiai paminėjo dušimtąsias tautinio – išlaisvinamojo sukilimo metines, kuriam vadovavo Tadeušas Kosciūška. Baltarusijoje specialiai šiai datai buvo išleisti keturi pašto ženklai, skirti sukilimo vadams. Viename jų pavaizduotas Jokūbas Jasinskis.

Šis žmogus teisėtai laikomas nacionaliniu baltarusių, lietuvių ir lenkų tautų didvyriu. Jo vardas visada minimas mokslo veikaluose, skirtuose 1794 metų sukilimui. Šių eilučių autorius susipažino su daugeliu minėtų darbų, tačiau nei viename iš jų nerado jokių užuominų apie tai, kad Jokūbas Jasinskis buvo totoriškos kilmės. Jo protėviai Lietuvos Didžiojoje Kunigaikštystėje (LDK) įsikūrė dar XVI amžiuje. Jasinskių giminės įkūrėju buvo Senčukas. Jo sūnus Arazas rašytiniuose šaltiniuose minimas 1528 metais. Jis turėjo keturis sūnus: Bogdaną, Adamą (Adomą), Janušą ir Kudžemaną. Greičiausiai, du pirmieji Arazo sūnūs palikuonių neturėjo. Visai gali būti, kad jie žuvo dalyvaudami kokioje nors karinėje išvykoje. Janušas davė pradžią Smolškių ir Redžepovičių (originalė Rčepovičių, vert. past.) giminėms. O Kudžemanas buvo Jasinskių giminės įkūrėju. Jis minimas 1567 metų Ulanų vėliavos (šchiaho arba stiaho) sąrašuose. Beje, visi pirmieji Jasinskiai tarnavo, būtent, Ulanų vėliavoje. Gyvenimo pabaigoje Kudžemanas buvo apdovanotas žemėmis ir tarnyba netoli Gardino. Jo sūnus, „Ulanų atamanas“, jau žinomas Jasinskio pavarde. Apie jį galima rasti žinių 1631 metų dokumentuose. Vienas jo sūnų, Suleimanas, 1657 metais tapo rotmistru. Nors Jasinskiai įsikūrė Lietuvos Didžiojoje Kunigaikštystėje, tačiau jų palikuonis likimas nubloškė į Lenkijos Karalystę. Tačiau ryšių su LDK jie nenutraukė. Pavyzdžiui, Jokūbo tėvas Pavelas Jasinskis, savo laiką tarnavo poručiku Smolensko didiko Sapiegos kariuomenėje. Vėliau jo pėdomis pasuko trys sūnūs.

Jokūbas gimė 1761 metų liepos 24 dieną Vengleve, Didžiojoje Lenkijoje. Jo motina Franciška, buvo kilusi iš Kascekių giminės. Jau gyvenimo pradžioje berniukas pasirinko kelią, kurį paprastai pasirinkdavo totoriškos kilmės bajorai, – karo tarnybą. Bet ne lengvąją kavaleriją, kaip kažkada protėviai, bet karo inžineriją. 1773 metais jis buvo priimtas į neseniai įkurtą Varšuvos kadetų korpusą. Būsimiems karininkams buvo dėstomas rikiuotės parengimas, fechtavimas, joggimas. Taip pat jie buvo mokomi taktikos, literatūros, istorijos, prancūzų, vokiečių ir lotynų kalbų, aritmetikos,

geometrijos, fizikos ir aukštosios matematikos. Bet pagrindinėmis disciplinomis buvo artilerija ir karo inžinerija. Varšuvos kadetų korpusą Jokūbas baigė 1781 metais. Tapęs karininku liko jame tarnauti iki 1784 metų. Jam suteiktas kapitono laipsnis. Dėl sunkios materialinės padėties jis buvo priverstas korpusą palikti. 1785 metų vasarį Jokūbas Jasinskis apsigyveno pas Piotrą Potockį ir tapo jo vaikų auklėtoju. Su savo šeimininku palaikė glaudžius santykius, tačiau darbas jam nepatiko ir 1787 metais jis sugrįžo į gimtąją mokyklą. Tačiau ryšių su savo buvusiu darbdaviu jis nenutraukė. Greičiausiai, padedamas Potockio, 1790 metais Jokūbas Jasinskis buvo paskirtas viršininku į ką tik įkurtą Vilniaus lietuviškųjų karo inžinierių korpusą. Eidamas šias pareigas jis ėmėsi aktyvios veiklos – prie minėto korpuso netgi įsteigė specialią karo inžinerijos mokyklą.

1792 metų pradžioje Jokūbas Jasinskis gavo papulkininkio laipsnį. Tais pačiais metais jis dalyvavo Lenkijos ir Lietuvos valstybės kare su Rusija. Svarbiausios kautynės, kuriose jis dalyvavo, įvyko prie Miro ir Bresto. Jis organizavo šio miesto gynybą. Už vadovavimą gynybai ir asmeninę drąsą jis buvo apdovanotas ordinu „Virtuti militari“. Jasinskis vienas pirmųjų gavo šį apdovanojimą. Kaip žinoma, dėl dalies didikų ir paties karaliaus išdavystės, karas buvo pralaimėtas. Dėl šios priežasties daugelis karininkų ir generolų paliko kariuomenę. Jokūbas Jasinskis nusprendė joje pasilikti. Jis manė, kad taip elgdamasis atneš daugiau naudos tėvynei, kovojančiai už savo nepriklausomybę. Todėl 1793 metais grįžo į Vilnių ir atnaujino karo inži-

nerijos korpuso veiklą. Valdantiešiams sluoksniams tada atrodė, kad Jasinskis susitaikė su išgalėjusia nauja tvarka. Po tam tikro laiko jis net buvo paskirtas LDK Karo komisijos sekretoriumi. Tuo laikotarpiu jį užvaldė jakobinų (pranc. revoliucionierių) idėjos. Jokūbas Jasinskis svajotojo ne tik apie gimtinės išlaisvinimą, bet ir valstiečių padėties pagerinimą, socialinės santvarkos pakeitimą. Jis prisijungė prie nelegalios grupės, kuri slapta kaupė ginklus, amuniciją, šaudmenis, ieškojo patikimų žmonių, norinčių prisidėti prie rengiamo sukilimo ir pradėjo jai vadovauti. Grupės veikla buvo labai gerai organizuota ir išlaptinta. Ji dalijosi į atskiras mažesnes grupes, kurių vadovus Jokūbas Jasinskis skirdavo asmeniškai. Niekas, išskyrus keletą pačių artimiausių jo draugų ir bendražygių, nežinojo kas vadovauja visam šiam judėjimui.

Sukilimas prasidėjo 1794 metų kovo 12 dieną Lenkijoje. Netrukus jis persimetė į Lietuvą ir Baltarusiją. Tų pačių metų balandžio 22 – 23 dienomis Jokūbas Jasinskis vadovavo Vilniaus išlaisvinimui nuo Rusijos kariuomenės. Po to ėjo Vilniaus komendantu pareigas. Rotušės aikštėje paskelbė Lietuvos sukilimo aktą. Sukilimo vadovavimui buvo įkurta Lietuvos tautinė aukščiausioji taryba (Rada Najwyższa Narodu Litewskiego). Tų pačių metų gegužės 3 dieną šios tarybos – sukilimo vyriausybės – Jokūbas Jasinskis buvo paskirtas vyriausiuoju Lietuvos sukilėlių ginkluotojų pajėgų vadu.

Sužinoję apie jo ketinimą suteikti asmens laisvę prie sukilimo prisijungė valstiečiai. Tačiau idėjos, kurias skleidė Jokūbas Jasinskis, buvo nepriimtinos valdantiešiams sluoksniams Lenkijoje. Reikia pastebėti, kad jo planai buvo labiau radikalūs negu kitų sukilimo vadovų, jis stengėsi sukilimui suteikti revoliucinę kryptį. Jokūbas Jasinskis norėjo ne tik pagerinti valstiečių padėtį, bet ir nuversti monarchiją. Pavyzdžiui jam tarnavo revoliucija Prancūzijoje. Jis manė, kad kova už šalies laisvę yra neatsiejama nuo socialinės revoliucijos, nuo visų krašto gyventojų lygybės. Suprantama, kad tokios idėjos buvo nepriimtinos tiems sukilimo vadams, kurie priešinosi bet kokioms permainingoms. Buvo manoma, kad Jasinskis pasisako už Didžiosios Lietuvos Kunigaikštystės atsiskyrimą nuo Lenkijos. Todėl sukilėlių vadovybė nutarė pašalinti Jokūbą Jasinskį iš Lietuvos sukilėlių vyriausiojo vado pareigų.

Vilniuje sukilimo vadai padarė keletą esminių klaidų. Nors Jokūbas Jasinskis

ir buvo paskirtas Lietuvos sukilėlių vyriausiuoju vadu, tačiau jis neturėjo pilnos veikimo laisvės ir savo veiksmus privalėjo derinti su trimis kitais sukilimo vadais – J.Nesiolovskiu, J.Koziolu ir R.Giedroju (Giedraičiu) ir kartu su jais rengti kovos planus. Pirmame sukilimo etape sukilėliai buvo pasiekę svarių pergalių. Tačiau klaidos, kurias padarė T.Kosciuška ir kiti sukilimo vadai, viską pavertė perniek. Nors Jokūbui Jasinskiui buvo suteiktas generolo leitenanto laipsnis, tačiau antrame sukilimo etape jis vadovavo tik vienam korpusui, o ki-

tiem dviems – Sapiega ir Chlevinskis. Visam sukilimui vadovauti buvo pavesta generolui M.Veligorskiui, kuris neturėjo jokių karinių gabumų ir autoriteto. Todėl faktiškai kiekvienas sukilimo vadas ėmė veikti savarankiškai. Jasinskis savo laiškuose Kosciuškai bandė išaiškinti tokios situacijos pražūtingumą, tačiau nesulaukęs tinkamos reakcijos išsiruošė asmeniškai į Varšuvą, norėdamas su juo susitikti. Čia ir nutrūko jo gyvenimas. Generolas leitenantas Jokūbas Jasinskis žuvo 1794 metų lapkričio 4 dieną vadovaudamas Varšuvos priemiesčio Pragos šiaurinio sektoriaus gynybai.

Totorių pavardžių formavimasis Lietuvos Didžiojoje Kunigaikštystėje

(Atkelta iš 13 psl.)

pradžioje Lietuvos totorių tėvavardį galima laikyti susiformavusiu.

2. XVI a. viduryje dalies Lietuvos totorių vardyne atsiranda antrasis patronimas – tėvo tėvavardis. Jis užrašomas genityvu arba nominatyvu.

3. –sk– tipo asmenvardžių Lietuvos totorių vardyne atsiranda XVI a. viduryje, o ypač pagausėja XVII a. pradžioje.

4. Asmenvardžių, kurie neturi priesagų ir nėra vardai, Lietuvos totorių vardyne atsiranda XVII a. pradžioje.

5. Titulais ir kitais bendriniais žodžiais, vėliau galinčiais virsti pavardėmis, Lietuvos totoriai kartais pavadinami, į įvardijimus neįtraukiant asmenvardžių.

6. Pirmoji Lietuvos totorių pavardė užfiksuota 1631 metais.

7. Masiškai Lietuvos totorių pavardės ima rasti XVII a. antroje pusėje. Pavardėmis virsta patronimai, –sk– tipo asmenvardžiai, asmenvardžiai, kurie neturi priesagų ir nėra vardai.

8. Lietuvos totorių pavardės formavosi arba iš antrojo, arba iš trečiojo įvardijimo nario ir vyriškos lyties asmens, paveldėjusio pavardę iš tėvo, įvardijime eidavo arba antroje, arba trečioje pozicijoje¹².

Pastabos

¹ S.Kričinskio monografija „Tatarzy litewscy“ pirmą kartą buvo išleista Varšuvoje 1938 metais.

² S.Dziadulevičiaus knyga pirmą kartą išėjo Vilniuje 1929 metais.

³ Visi įvardijimai metrikuoti: skliausteliuose pirmiausia nurodomas šaltinio numeris, o po to – puslapis.

⁴ Ordos totorių minimos kelios dešimtys.

⁵ Moldavų minima keliolika.

⁶ Maskviečių užrašyta nedaug.

⁷ Novgorodiečių ir pskoviečių yra keliolika.

⁸ *Татарове московские, Великое жь битъвы, шесть ихъ: кн(я)зя Мадыховъ сынъ Сивиндукъ мурза, Акишь Отмакишовъ сынъ; Бузакъ Шыиковъ*

сын, Бахъмать Абдуловъ сын, Яковъ Ивановъ сын, Чура Тулушыковъ сын (6; 88) „Maskvos totoriai po Didžiojo mūšio, šešiese: kunigaikščio Madyko sūnus murza Sivindukas, Akišas, Otmakišo sūnus, Buzakas, Šyjiko sūnus, Bachmatas, Abdulos sūnus, Jakovas, Ivano sūnus, Čura, Tuluškyo sūnus“.

⁹ XVI a. LDK kariuomenės surašymų dokumentuose Voluinėje net 57,8% (460 užrašymų) visų įvardijimų sudaro vardas + –sk– tipo asmenvardis. Pvz., *Прокопъ Гуляницки* (3; 424); *Левъ Вилгоръски* (3; 424); *Семень Елюбокюемъски* (3; 424); *Иванъ Ляховски* (3; 423). Voluinėje įvardijimo būdas vardas + patronimas sudaro tik 14,1% visų įvardijimų (112 užrašymų).

¹⁰ Pvz., *дворанин нашъ, Воина Яцковичъ Фалеевича* „mūsų bajoras Voina, Jacko sūnus, Falėjaus anūkas“. Jo tėvas – *Яцко Фалеевичъ* (4; 268) „Jacka, Falėjaus sūnus“. T.p. *мещанинъ виленский Богданъ Онковичъ Грицевича* (4; 276) „Vilniaus miestietis Bogdanas, Onko sūnus, Griciaus anūkas“.

¹¹ Apskaičiuota pagal S.Dziadulevičiaus knygos [Dziadulewicz 1986] duomenis. Joje minima mūsų dienas pasiekusi 721 Lietuvos totorių pavardė.

¹² Autorė nuoširdžiai dėkoja habil. dr. Tamarai Bairašauskaitei ir p. Marijai Krinickaitėi, padėjusioms rinkti straipsniui medžiagą.

Šaltiniai

1. Акты, издаваемые Виленскою комиссією для разбора древнихъ актовъ. Т. 31: Акты о литовскихъ татарахъ. Вильна, 1906.

2. Borawski P., Sienkiewicz W., Wasilewski T. Rewizja dóbr Tatarskich 1631 r. – sumariusz i wypisy. – Acta Baltico – Slawica, XX. Wrocław etc., 1991.

3. Литовская Метрика, ч. III: Книги Публичныхъ Дель. Переписи войска Литовскаго. Пг., 1915.

4. Lietuvos Metrika, kn. Nr. 5 (1427-1506), Užrašymų kn. 5. V.: Mokslo ir enciklopedijų leidykla, 1993.

Iš baltarusių kalbos vertė

Adas Jakubauskas

Redakcijos priedas: Nežymiai sutrumpintas straipsnis perspausdintas iš rinkinio „Islamiškoji Baltarusijos, Lietuvos ir Lenkijos totorių – musulmonų kultūra ir jos sąveika su baltarusių ir kitomis kultūromis“. Minskas, 1996, T. 2.

5. Lietuvos Metrika, kn. Nr. 8 (1499-1514), Užrašymų kn. 8. V.: Mokslo ir enciklopedijų leidykla, 1995.

6. Lietuvos Metrika, kn. Nr. 11 (1518-1523), Įrašų kn. 11. V.: Mokslo ir enciklopedijų leidybos institutas, 1997.

7. Метрыка Великага Княства Літоўскага (1522-1552), Книга записаў 28, Книга 28. Менск, 2000.

8. Lietuvos Metrika, kn. Nr. 3 (1440-1498), Užrašymų kn. 3. V.: Mokslo ir enciklopedijų leidybos institutas, 1998.

9. Lietuvos Metrika, kn. Nr. 564 (1553-1567), Viešųjų reikalų kn. 7. V.: Mokslo ir enciklopedijų leidykla, 1996.

Literatūra

1. Čirūnaitė J. Baltiški LDK kariuomenės dokumentų antroponimai. – Darbai ir Dienos. 1999. Nr. 10(19). P. 69-78.

2. Dziadulewicz S. Herbarz rodzin tatarskich w Polsce. Warszawa, 1986.

3. Kričinskis S. Lietuvos totoriai. Vilnius, 1993.

4. Maciejauskienė V. Lietuvių pavardžių susidarymas XIII-XVIII a. Vilnius, 1991.

5. Ragauskaitė A. Kauno miestiečių pavardžių formavimasis XVI-XVIII amžiuje. – Acta linguistica lithuanica. 2001. Nr. XLV. P. 123-143.

6. Szykiewicz J. tłumaczenia słów i nazw orjentalistycznych. – Dziadulewicz S. Herbarz rodzin tatarskich w Polsce. Warszawa, 1986.

7. Баскаков Н.А. Русские фамилии тюркского происхождения. Москва, 1979.

8. Худаш М.Л. З історії формування і становлення українських прізвищ. – Мовознавство. 1969. № 2. С. 37-46.

9. Худаш М.Л. К вопросу о возникновении украинских фамилий. – Антропонимика. М., 1970. С. 121-125.

Turkijos ambasadoje - naujas imamas

Nuo šių metų gruodžio mėn. Turkijos ambasadoje pradėjo dirbti naujas patarėjas religijos klausimais, imamas Mehmet Amin Kisal.

Jis gimė 1959 m. Kaisyri mieste, valstiečių šeimoje. Baigė Eskişehir'o miesto Religijos institutą, netoli

Ankaros. Vedęs, trijų vaikų tėvas. Paskutinius keturis metus dirbo religijos mokytoju Azerbaidžane.

Iki Mehmet A.Kisal'o Turkijos ambasadoje religijos patarėjais dirbo imamai: Rustem Kurmač, Ali Čimšit ir Kemal Šahin,

"LT" informacija

Totoriai ir šachmatų kultūra

Romualdas. MAKAVECKAS

Mano prietėlius Džučį Tuhana-Baranovskį, vienas iš iškiliausių jaunųjų Rusijos Federacijos istorikų, kaip Jūs galite spręsti iš pavardės - totorius, mūsų pokalbyje, žinodamas, kad aš mėgstu šachmatų žaidimą, pasakė man, jog tarp Tuhana-Baranauškų savo laiką buvo neblogo šachmatininkų. Mane tai sudomino. Su ponios Halinos Miškinienės pagalba išsiaiškinau, jog Vilniaus Universiteto bibliotekoje yra dvi šachmatų knygos, kurių autorium yra Leonas Tuhana-Baranovskis. Aš atlikau taip vadinamą žurnalistinį tyrimą ir štai ką išsiaiškinau.

Totoriškos kilmės lenkas, Leonas Tuhana-Baranovskis (1906-1954) tai Varšuvos šachmatininkas, šachmatų problemistas, žurnalistas ir rašytojas, šachmatų veikėjas. Savo veiklos viršūnę pasiekė trisdešimtaisiais praeito šimtmečio metais. Kaip Varšuvos šachmatų komandos narys dalyvavo II Lenkijos komandinėse šachmatų varžybose, kurios vyko 1934 m. Katoviuose.

1924 m. šachmatiniame laikraštyje „Deutsche Schachzeitung“ debiutavo kaip šachmatų

kompozitorius. Sukūrė virš 300 uždavinių, daugiausiai dviejų ėjimų, daug iš kurių buvo apdovanoti pačioje Lenkijoje ir užsienyje. Varšuvos savaitiniuose žurnaluose „Dzien Polski“, „Strzelez“ ir Krokuvos „Czas“ redagavo šachmatų skyrelius. Bendradarbiavo su eile užsienio žurnalų, kaip „L'Echiquier“ ir „Kagans Neueste Schachnachrichten“. Yra dviejų šachmatų knygų autorius. Tai „Elementarna strategia gry szachowej“ (Warszawa, 1931) ir „Szach krolewi: reportażn z partii szachow“ (Warszawa 1939).

Po II pasaulinio karo gyveno emigracijoje ir publikavosi po pseudonimu Wormatius. Mirė Frankfurte prie Maino nuo sužalojimų, kuriuos patyrė per autoįvykį.

Pateikiu jo vieną iš geresnių šachmatų uždavinių, gavusių „Sport Referee“ 1933 m. apdovanojimą.

Balti: Ka2, Va4, Bd3, Rb4, Rg6, Žb3, Žh5, p. d7, e4, f4

Juodi: Ke6, Bd8, Rc4, Rg1, Žg4, p. a6, b7, e3, e7

Matas dviem ėjimais.

Sprendimas: 1. Ra3.

Totorių virtuvė

Jautiena smaigstyta morkomis

Produktai: Jautienos arba išpjovos – 167 g., morkų – 30 g., prieskonių.

Morkas supjaustyti juostomis ir susmaigstyti į mėsa, pagal skonį įdėti druskos, pipirų. Mėsa ankanti ir patroš

kinti sultinyje su daržovėmis. Iškeptą jautieną supjaustyti griežinėliais. Pateikti kaip karštą patiekalą pridėjus garnyro arba šaltai. Skanaus!

Kaip gydytis patiems

JEIGU SUSIRGOTE GRIPU ARBA PERŠALOTE

- 3-4 skilteles česnako susmulkinti, užpilti stikline karšto pieno arba grietinėlės, indą apvynioti storu rankšluosčiu ir palikti 10-15 minučių, kad prisitrauktų. Tada nukošti. Šį užpilą reikia išgerti mažais gurkšneliais per pusvalandį.

- Medaus ir česnako tyrėlės (lygiomis dalimis) mišinį vartoti du kartus per dieną (ryte ir vakare) po vieną valgomąjį šaukštą.

- Stikline verdančio vandens užpilti du valgomuosius šaukštus džiovintų smulkintų paprastojo varpučio šaknų, užvirinti ir virti ant mažos ugnies 10 minučių. Tada nukošti ir įpilti tiek virinto vandens, kad susidarytų prieš tai buvęs užpilo kiekis. Gerti tris kartus per dieną (prieš valgį) po trečdalį stiklinės.

- Šviežias putino uogas sutrinti ir sumaišyti su medumi (svorio santykiu 1:1). Šį mišinį atskiesti virintu vandeniu ir gerti sergant gripu: po pusę stiklinės 2-3 kartus per dieną, prieš valgį.

- Stikline verdančio vandens užpilti vieną šaukštą džiovintos smulkintos trispalvės našlaitės žolės, užvirinti ir 15 minučių virinti garų vonelėje sandariai uždengtame inde. Tada 45 minutėms palikti, kad atvėstų, nukošti ir įpilti tiek virinto vandens, kad susidarytų prieš tai buvęs užpilo kiekis. Gerti 3-4 kartus per dieną po trečdalį stiklinės, po valgio. Užpilas naudingas sergant tracheitu, bronchitu arba plaučių uždegimu.

P.S. Gydantis antibiotikais, būtina gerti jogurtą ir kefyrą, kurie padeda atkurti žarnyno mikroflorą.

Lietuvos totorių bendruomenių sąjungos laikraštis

Totorių g. 6, 3000 Kaunas
Leidžiamas nuo 1995 m. sausio
SL Nr.238

Vyr. redaktorius: Galimas Sitdykovas ☎ 8-37-760816, E-mail: galsit@delfi.lt

Redaktorius: Adas Jakubauskas ☎ 8-5-2605869, mob.8-682-72328

Ats. sekretorius: Jonas Ridzvanavičius ☎ 8-37-736802, E-mail: ridzjona@pit.ktu.lt

Redakcinės kolegija:

R. Makaveckas ☎ 8-37-390641, I. Mažitova ☎ 8-37-725758

R. Jakubauskas ☎ 8-37-716885 mob. 8-674-17710 E-mail: rrr73@kalnieciai.lt,

A. Asanavičius ☎ 8-5-2771821, G. Miškinienė ☎ 8-5-2321891

Spausdino: KTU spaustuvė, užsakymo Nr. Tiražas - 600 egz.

Autorių ir redakcijos nuomonės gali nesutapti.